

Neatkarīgais novērtēšanas mehānisms (NNM): Latvijas Rīcības plāna izvērtējums

2017–2019

Zinta Miezaine, Risinājumu darbnīca

Saturs

Saturs	1-1
Ziņojuma kopsavilkums: Latvija	1-3
Rekomendācijas	5
1. Ievads	6
2. Atvērtās pārvaldības konteksts Latvijā	7
3. Pārvaldība un daudzpusējs konsultatīvs process	12
3.1. Vadība	12
3.2. Daudzpusējais konsultatīvais process visā rīcības plāna izstrādes gaitā	12
4. Apmēģināšana	17
(1.) Efektīvāka sabiedrības līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesā	19
(2.) Likumprojektu sagatavošanas un sabiedrības uzklausišanas portāls	22
(3.) Atvērtu datu portāls	25
(4.) Lēmumu pieņemšanas procesa un lobēšanas atklātums	28
(5.) Interaktīvais budžets	30
(6.) Atbalsta mehānisms trauksmes cēlēju aizsardzībai	32
(7.) Ētikas kodekss	34
(8.) Virzība uz “nulles birokrātiju”	36
(9.) Atklātība un efektivitāte publisko iepirkumu jomā	38
(10.) Atklātība publiskajās kapitālsabiedrībās	41
(11.) Atklātība par uzņēmumiem, kas darbojas Latvijā, un to patiesajiem labuma guvējiem	44
(12.) Pētījumu un datu pieejamība un izmantošana pierādījumos balstītu lēmumu pieņemšanā un sabiedrībā	47
5. Vispārējās rekomendācijas	49
5.1. NNM rekomendācijas	49
5.2. Reakcija uz iepriekšējām NNM galvenajām rekomendācijām	51
6. Metodoloģija un avoti	53
6.1. Intervijas un ieinteresēto pušu ieguldījums	53
6.2. Par Neatkarīgo novērtēšanas mehānismu	54

Ziņojuma kopsavilkums: Latvija

Latvijas trešajā rīcības plānā ietvertas apņemšanās par datu atklātību, trauksmes cēlēju aizsardzību, patieso īpašnieku pārredzamību un valsts uzņēmumu pārvaldību. Apņemšanās turpina pastāvēt no iepriekšējiem rīcības plāniem, taču tās satur galvenokārt inkrementālus soļus nozīmīgās politikas jomās. Virzoties uz priekšu, Latvija varētu realizēt daudz ambiciozākas reformas Atvērtās pārvaldības partnerībā (APP), koncentrējot uzmanību uz finanšu sektora pārskatāmību un lobēšanas pasākumiem.

Atvērtās pārvaldības partnerība (APP) ir globāla partnerība, kurā apvienojušies valstu pārvaldības reformatori un pilsoniskās sabiedrības līderi, lai izstrādātu rīcības plānus nolūkā padarīt valdības iekļaujošākas, atsaucīgākas un atbildīgākas. Neatkarīgais novērtēšanas mehānisms (NNM) radīts, lai pārbaudītu visus rīcības plānus un tādējādi nodrošinātu to, ka valdības konsekvenci pilda savas apņemšanās. Latvija pievienojās APP 2011. gadā. Kopš tā laika tā īstenojusi divus rīcības plānus. Šajā ziņojumā novērtēts Latvijas trešā rīcības plāna saturs.

Rīcības plāna vispārējais pārskats

Latvija joprojām parāda labus rezultātus pēc galvenajiem APP atbilstības kritērijiem, ieskaitot informācijas sabiedrisko pieejamību un visaptverošu sabiedrības līdzdalībai labvēlīgu vidi. Latvijas iepriekšējie rīcības plāni devuši nozīmīgus uzlabojumus atvērto datu, tiešsaistes līdzdalības un valsts uzņēmumu pārvaldības jomās. Pašreizējais rīcības plāns paredz turpināt iepriekšējo plānu iniciatīvas, aptverot plašu tematisko spektru. Apņemšanās attiecas uz tādām tēmām kā atklātība budžeta veidošanas procesā, lobēšanas noteikumi, trauksmes cēlēju aizsardzība un birokrātijas samazināšana. Vairākas apņemšanās saistītas ar jaunu tehnoloģiju attīstīšanu vai izmantošanu.

Valsts kanceleja un Sabiedriskās politikas centrs *Providus* kopīgi organizēja trešā rīcības plāna izstrādi. Ieinteresētās nevalstiskās organizācijas no Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes aktīvi piedalījās rīcības plāna izstrādes pirmajos posmos un saņēma paskaidrojumus no Valsts kancelejas, ja to priekšlikumi netika iekļauti galīgajā projektā.

Nozīmīgas apņemšanās Latvijas trešajā rīcības plānā ietver e-līdzdalības instrumentu izmantošanu (2), interaktīva budžeta instrumenta izstrādi (5), un valsts uzņēmumu pārvaldības pārskatāmības uzlabošanu (10). Vēl citas apņemšanās attiecas uz Latvijas atvērto

I. tabula. Īsumā

Dalība kopš: 2011
Apskatāmais rīcības plāns: Nr. 3
Ziņojuma veids: strukturāls izvērtējums
Apņemšanos skaits: 12

Rīcības plāna izstrāde

Vai pastāv daudzveidīgu ieinteresēto forums? Jā
Sabiedrības ietekmes līmenis: Iesaiste
Rīcība pretēji APP procesam: Nav

Rīcības plāna saturs

Apņemšanās atbilstoši APP vērtībām: 11 (92%)
Transformējošas apņemšanās: 0
Potenciāli zvaigžņotas apņemšanās: 0

Rīcības plāna īstenošana

Zvaigžņotās apņemšanās: N/A
Pabeigta apņemšanos izpilde: N/A
Apņemšanās, kas nozīmīgi sekmējušas AP*: N/A
Apņemšanās, kas izcili sekmējušas AP*: N/A

*AP –atvērta pārvaldība?

datu portālā pieejamo datu apjoma palielināšanu (3) un publisko iepirkumu pārskatāmības veicināšanu (9).

2. tabula. Nozīmīgākās apņemšanās

Apņemšanās apraksts	Virzība uz priekšu	Statuss īstenošanas cikla beigās
2. Likumprojektu izstrādes un atklātās izskatīšanas portāls Izveidot portālu, kas dotu iespēju sabiedrībai reaģēt uz likumprojektu izstrādes gaitu	Virzoties uz priekšu, valdība varētu savienot jauno portālu ar Ministru kabineta un Saeimas datubāzēm, lai vēl vairāk atvieglotu pilsoniskās sabiedrības līdzdalību likumprojektu izstrādē.	Piezīme: tiks izvērtēts rīcības plāna cikla beigās.
5. Interaktīvais budžeta instruments Izstrādāt interaktīvu instrumentu, lai uzlabotu ar budžetu saistītas informācijas un datu navigāciju	Turpmākajos rīcības plānos jāparedz budžeta saprotamības uzlabošana, izmantojot interaktīvus formātus, lai skaidrotu valsts izdevumus budžeta sagatavošanas fāzēs.	Piezīme: tiks izvērtēts rīcības plāna cikla beigās.
10. Pārskatāmība valsts uzņēmumos Nodrošināt, lai valsts uzņēmumi Pārresoru koordinācijas centra pārraudzībā nodrošinātu sabiedrībai plašāku informācijas pieejamību.	Turpmākajos rīcības plānos jāparedz apņemšanās, kas veicinātu valsts uzņēmumu ietekmes uz sabiedrību un vidi pārraudzību un pārskatāmību.	Piezīme: tiks izvērtēts rīcības plāna cikla beigās.

Rekomendācijas

NNM rekomendācijas tiek sniegtas, lai piedāvātu ieteikumus nākošā rīcības plāna izstrādei un virzītu pašreizējā rīcības plāna īstenošanas gaitu.

3. tabula. Piecas GALVENĀS NNM rekomendācijas

1. Nodrošināt lielāku Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes iesaisti nākamā rīcības plāna izstrādē un publicēt konsultāciju gaitā iegūtās atsauksmes.
2. Turpināt uzlabot lobiju aktivitāšu atklātību, iesaistot Saeimu.
3. Turpināt nostiprināt trauksmes cēlēju aizsardzību, uzlabojot ziņošanas kanālus un mehānismus.
4. Iekļaut plānā ambiciozākas apņemšanās, kas vērstas uz finanšu sektora pārskatāmību, piemēram, attiecībā uz patiesajiem īpašniekiem, un atvērt sabiedrībai piekļuvi Uzņēmumu reģistra informācijai.
5. Turpināt uzlabot sabiedriskās apspriešanas sistēmas un veicināt atvērtās pārvaldības darbību vietējā mērogā.

PAR AUTORI

Zinta Miezaine ir biedrības „Risinājumu darbnīca” sabiedriskās politikas analītiķe un valdes locekle. Biedrība veicina sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā vietējā, valsts un ES līmeņos, aicinot kopā lēmumu pieņēmējus un tos, uz kuriem attiecas lēmumi.

Atvērtas pārvaldības partnerības (APP) mērķis ir nodrošināt noteiktas valdību apņemšanās atklātības veicināšanai, iedzīvotāju iespējošanai, korupcijas novēršanai un jaunu tehnoloģiju ieviešanai, lai stiprinātu pārvaldību. APP Neatkarīgās novērtēšanas mehānisms (NNM) izvērtē katras valsts rīcības plāna izstrādi un ieviešanu, lai rosinātu dialogu starp ieinteresētajām pusēm un veicinātu atbildību sabiedrības priekšā.

I. Ievads

Atvērtās pārvaldības partnerība (APP) ir globāla partnerība, kurā apvienojušies valstu pārvaldības reformatori un pilsoniskās sabiedrības līderi, lai izstrādātu rīcības plānus nolūkā padarīt valdības iekļaujošākas, atsaucīgākas un atbildīgākas. Rīcības plānā ietvertās apņemšanās var balstīties uz esošiem pasākumiem, noteikt jaunus soļus īstenojamo reformu pabeigšanai, vai arī rosināt darbību kādā pilnīgi jaunā jomā. APP Neatkarīgās novērtēšanas mehānisms radīts, lai pārraudzītu visus rīcības plānus un tādējādi nodrošinātu, lai valdības konsekventi pildītu savas apņemšanās. Pilsoniskā sabiedrība un valdību vadītāji izmanto šos vērtējumus, lai noskaidrotu savus sasniegumus un to, vai viņu darbības ietekmējušas cilvēku dzīvi.

Latvija pievienojās APP 2011. gadā. Šis ziņojums aptver Latvijas trešā rīcības plāna 2017–2019 izstrādi un faktisko saturu.

APP Neatkarīgās novērtēšanas mehānisms sadarbojas ar biedrības “Risinājumu darbnīca” sabiedriskās politikas analītiķi Zintu Miezaini, kura ir šī ziņojuma autore. NNM mērķis ir sniegt informatīvu ieguldījumu savstarpējā dialogā par turpmāko apņemšanos izstrādi un īstenošanu. Pilnīgs NNM metodoloģijas izklāsts atrodams tīmekļa vietnē <https://www.opengovpartnership.org/about/independent-reporting-mechanism>.

2. Atvērtās pārvaldības konteksts Latvijā

Latvijas sasniegtie rezultāti pēc galvenajiem APP kritērijiem joprojām ir labi un liecina par informācijas pieejamību sabiedrībai un sabiedrības līdzdalībai labvēlīgu vidi. Latvijas iepriekšējie rīcības plāni ļāvuši būtiski uzlabot rezultātus atklāto datu, tiešsaistes līdzdalības un valsts uzņēmumu pārvaldības jomās. Kaut gan dažas no šīm iniciatīvām turpinās arī trešajā rīcības plānā, joprojām nepieciešama stingrāka apņemība aizsargājot ziņotājus, nodrošinot patieso īpašnieku pārskatāmību un stiprinot lobēšanas regulējumu.

Latvija ieviesusi vairākus efektīvus un atklātus mehānismus, veicinot pārskatāmību, atbildīgumu un sabiedrības iesaistīšanos pārvaldībā. Latvija ieņēmusi otro vietu demokrātiskā valsts pārvaldībā starp 29 postkomunistiskām valstīm organizācijas *Freedom House* 2017. gada (*Nations in Transit*) indeksā¹ un 40. vietu starp 180 valstīm organizācijas *Transparency International* 2017. gada Korupcijas uztveres indeksā.² Latvija iestājās Eiropas Savienībā (ES) 2004. gadā un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijā (OECD) – 2016. gadā. Dalība šajās organizācijās pieprasa attīstīt un īstenot politiku atbilstoši APP vērtībām: datu atklātībai, uzlabotiem valdības tīmekļa vietņu standartiem un funkcionalitātei, korupcijas apkarošanai un valsts uzņēmumu depolitizācijai. Latvijas iepriekšējie rīcības plāni ietvēra apņemšanos finansēt NVO, efektivizēt e-līdzdalības instrumentus, uzlabot valsts tēriņu pārskatāmību un datu atklātību. Daudzas no šīm iniciatīvām turpinās arī šajā plānā, joprojām pastāv grūtības aizsargāt ziņotājus, uzlabot patieso īpašnieku pārskatāmību un lobēšanas regulējumu.

Pārskatāmība un piekļuve informācijai

Likumiskais pamats pārvaldības atklātuma un pārskatāmības nodrošināšanai Latvijā ir plašs.³ Pa spīti tam, valsts uzņēmumu darbībā un publiskajos iepirkumos trūkst pārskatāmības un privātais bizness turpina ietekmēt politikas veidošanas procesu.

Viena no aktuālākajām problēmām Latvijā ir cīņa pret nelikumīgi iegūtas naudas legalizāciju un augsts risks, ka valsts var tikt iesaistīta starptautiskās nodokļu krāpšanas shēmās.⁴ Organizācijas *Transparency International* Latvijas nodaļa “Delna” atklāja, ka pēdējo desmit gadu laikā vairākas fiziskas un juridiskas personas ekspluatējušas Latvijas banku sektoru, lai atmazgātu un pārvietotu nelikumīgus naudas līdzekļus ne mazāk kā 20 miljardu EUR apmērā, kas ir 70% no Latvijas IKP.⁵ Piemēram, 2017. gadā starptautiska izmeklēšana atklāja Latvijas bankas “Trasta Komercbanka” iesaisti šādā shēmā.⁶ Lai risinātu šo problēmu, ES 2018. gada 4. aprīlī publicējusi plānu un grozījumus Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas novēršanas direktīvā. Tā uzdod dalībvalstīm izstrādāt un padarīt sabiedrībai pieejamus uzņēmumu, kā arī biedrību un nodibinājumu patieso īpašnieku reģistrus, piemērojot ierobežojumus, kuri nodrošinātu, lai šīs personas netiktu vajātas vai apdraudētas. Trīs citi direktīvā izklāstītie virzieni ir virtuālā nauda, debetkartes, kā arī komercbanku pienākums pārbaudīt tos klientus, kas iekļauti riska grupās un sadarbojas ar riska valstīm. ES Parlamentā 2019. gadā apspriesti jauni grozījumi, kas noteiktu kriminālatbildību par izvairīšanos no nodokļu nomaksas.⁷ Līdztekus ES likumdošanai šajā jomā Latvija izstrādājusi arī nacionālo likumdošanu. Piemēram, 2017. gada 11. augustā Latvijā apstiprināti grozījumi likumā par patiesajiem īpašniekiem.⁸ Salīdzinājumā ar ES regulējumu, šis likums ir atklātāks un publiska rakstura, izņemot gadījumus, kad īpašnieks vēl nav sasniedzis 18 gadu vecumu. Tomēr, lai saņemtu informāciju, joprojām jāmaksā noteikta summa.⁹ Šajā rīcības plānā iekļautā 11. apņemšanās nosaka, ka jārisina patieso īpašnieku pārskatāmības problēma.

Latvija Eiropas Padomes pretkorupcijas kontroles organizācijas “Valstu grupa pret korupciju” (*the Group of States Against Corruption – GRECO*) dalībniece. *GRECO* regulāri vērtē korupcijas novēršanas pasākumus saistībā ar parlamenta deputātiem, tiesnešiem un prokuroriem. Organizācija ieteikusi Latvijai uzlabot politiku vairākās jomās, tostarp nostiprināt Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) neatkarību un ieviest noteikumus Saeimas deputātu sadarbībai ar lobistiem un citām

trešajām personām.¹⁰ GRECO rekomendēja arī uzlabot ētikas kodeksu un tā piemērošanas mehānismu parlamenta deputātiem un tiesnešiem imunitātes atņemšanai deputātiem, tiesnešiem un prokuroriem un paaugstinot izpratni par korupcijas novēršanu.

Viens no šiem politikas virzieniem – lobēšanas noteikumu izstrāde – bija iekļauta pirmajā¹¹ un otrajā APP rīcības plānā.¹² Pirmais rīcības plāns ietvēra apņemšanos izstrādāt likumu lobēšanas regulējumam. KNAB sagatavoja likumprojektu, Ministru kabinets to neapstiprināja, tā vietā rosinot grozījumus esošajos likumos ar tādu pašu mērķi. Otrā rīcības plāna darbības laikā tika sagatavoti un Saeimai piedāvāti vairāki likumu grozījumi, tomēr nekādas būtiskas izmaiņas netika panāktas.¹³ Arī pašreizējā rīcības plānā lobēšanas regulējums joprojām ir uzmanības centrā.

Saskaņā ar ziņām Eiropas Savienības Atvērto datu portālā, vērtējot dalībvalstu rezultātus atvērto datu politikas īstenošanā secināts, ka Latvija izveidojusi juridisko struktūru sekmīgai atvērto datu politikai un 2017. gada jūnijā laidusi klajā Latvijas Atvērto datu portālu.¹⁴ Konstatēts, ka galvenais šķērslis datu atkārtotai lietošanai ir politiķu izpratnes trūkums par atklāto datu priekšrocībām, piebilstot, ka nepieciešams politisks lēmums, lai piešķirtu valsts līdzekļus tām iestādēm, kuras pašlaik daļēji tiek finansētas no datu pārdošanas līdzekļiem.¹⁵ Latvijas valdība izstrādājusi ilgtermiņa stratēģiju – Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam, kurās ietvertas politikas iniciatīvas un investīciju projekti, kas atbilst ES atvērto datu politikas principiem un norādījumiem.¹⁶ Šie politikas virzieni jau tika iekļauti Latvijas pirmajā un otrajā APP rīcības plānā un akcentēti arī pašreizējā rīcības plānā.

Budžeta pārskatāmība

Saskaņā ar likumu, ministrijām Latvijā ik gadu jāiesniedz pieprasījumi nākošā gada budžetam pamatojoties uz aplēsēm, kuras fiksētas iepriekš apstiprinātos politikas plānos.¹⁷ Visi budžeta grozījumu projekti tiek apspriesti Ministru kabinetā, parasti jūlijā. Visas darba kārtības un attaisnojuma dokumenti publiskoti Ministru kabineta mājaslapā. Sociālie partneri un nevalstiskās organizācijas (NVO) kopīgi ar attiecīgajām ministrijām lemj par savām vajadzībām, kuras būtu nepieciešams iekļaut politikas plānos un attiecīgos likumu grozījumos. Likumdošana paredz, ka valsts budžets nākamajam saimnieciskajam gadam jāiesniedz Saeimā līdz 15. oktobrim. Pēc tam Likums par budžetu un dokumentu kopums pieejams Saeimas likumprojektu datubāzēs. Turklāt NVO, sociālie partneri un lobisti var pieprasīt atļauju piedalīties Saeimas komisijās, kad tajās tiek apspriesti viņus interesējoši budžeta jautājumi. Izpildes funkciju veic Valsts kase, kas piešķir naudas līdzekļus un uzrauga ieņēmumus, savukārt Valsts kontrole vērtē, vai tēriņi bijuši saprātīgi.

Likums par valsts budžetu un attiecīgie grozījumi parasti ir sarežģītu dokumentu kopums, kas aptver tūkstošiem lappušu. Tos nav viegli saprast bez juridiskās, ekonomista vai grāmatveža izglītības. Pašreizējā rīcības plāna 5. apņemšanās saistīta ar šīs problēmas risinājumu, piedāvājot interaktīvu navigācijas rīku budžeta izpētei un skaitļu sasaistei ar politikas rezultātiem tajā posmā, kad budžets apstiprināts.

2017. gada NVO Ilgtspējas indekss parādīja – neraugoties uz to, ka NVO sekoja informācijai par budžeta likumprojektu un attiecīgiem grozījumiem nodokļu likumos, Finanšu ministrija un politiķi nebija ņēmuši vērā to ieteikumus. Grozījumi nodokļu likumdošanā noteica stingrākus ierobežojumus uzņēmumiem, kas vēlētos ziedot naudu NVO. Līdz ar to uzņēmējiem zuda interese dotēt NVO no savas peļņas.¹⁸

Atbildīgums sabiedrības priekšā

Latvijā joprojām nopietna problēma ir trauksmes cēlēju aizsardzība, un šī problēma bieži netiek izgaismota publiskās debatēs. Trauksmes cēlēju aizsardzības pasākumi ir sadrumstaloti, tādēļ darbinieki un pilsoņi, kas apsver iespēju ziņot par korupciju, varētu atturēties no šādas rīcības, baidoties no atriebības. Latvijā nav pieredzēti daudzi skaļi vai nozīmīgi ziņošanas gadījumi, izņemot

Ilmāra Poikāna jeb Neo lietu, kad viņa veiktie atmaskojumi jūtami ietekmēja sabiedrību, kā arī politiskās aprindas.¹⁹

Latvija 2018. gada 11. oktobrī pieņēma Trauksmes celšanas likumu, kas stājās spēkā 2019. gada 1. maijā.²⁰ Likums tika izstrādāts 2. rīcības plāna īstenošanas gaitā. 6. apņemšanās pašreizējā rīcības plānā paredz sabiedrības izpratnes veicināšanu, lai tā būtu sagatavota Saeimas balsojumam par likumu.

Pilsoniskā telpa

Latvijas likumdošanā paredzētas dažādas līdzdalības iespējas. Piemēram, ministrijām uzdots noskaidrot NVO viedokļus par visiem likumprojektiem un politikas plānošanas dokumentiem,²¹ izveidota arī Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padome – atklāts forums debatēm par jautājumiem, kas svarīgi NVO.²² Ieviests e-balsošanas un referendumu ierosināšanas mehānisms.²³ Likumā ir prasība, ka pirms lēmumu pieņemšanas Ministru kabinetā jākonsultējas ar ieinteresētajām pusēm, kā arī pastāv kontroles mehānisms, lai ministrijas spētu pierādīt, ka ir konsultējušās vai norādīt iemeslus, kādēļ tas nav darīts. Valdība 2014. gadā ieviesa Zaļās grāmatas principu, lai dotu iespēju pilsoniskajai sabiedrībai sniegt priekšlikumus jauniem likumprojektiem.²⁴

2017. gadā *Civics* pazemināja pilsoniskās telpas vērtējumu Latvijai no “visumā atvērtas” līdz “ierobežotai”.²⁵ Tas galvenokārt notika dažu Saeimas deputātu izteikumu dēļ par to, ka no ārvalstīm finansētā NVO “Papardes zieds” darbojoties pretrunā ar “tikumības nosacījumu” Latvijas likumos. Grozījums Satversmes preambulā postulē, ka Latvijas Republikas identitāti cita starpā nosaka arī kristīgās vērtības.²⁶ Tam sekoja grozījumi Izglītības likumā, kas paredz, ka Izglītības sistēma nodrošina izglītojamā tikumisko audzināšanu, kas atbilst Latvijas Republikas Satversmē²⁷ 2016. gadā ietvertajām un aizsargātajām vērtībām, īpaši tādām kā laulība un ģimene. NVO “Papardes zieds” organizēja Latvijas pirmo “Nezināšanas dienu”, kurā diskutēja par šā likuma panta ietekmi uz bērnu zināšanām par reproduktīvo veselību. Organizācija arī lūdza deputātus apspriest iespējas, kā šo likumu grozīt, lai tas kalpotu bērnu interesēm. Reaģējot uz to, vairāki Saeimas deputāti pieprasīja, lai premjerministrs pārbauda šīs NVO ienākumus, lai pārliecinātos, vai tā nedarbojas “pretēji Latvijas drošības interesēm.”²⁸ Ventpils mērs publikācijā presē aicināja vērsties pret Džordžu Sorosu un aizliegt Sorosa fonda organizācijas Latvijā – “Delnu” un “Providus”.²⁹

NVO paudušas bažas par tām pieejamo finanšu resursu trūkumu. 2017. gadā pieņemtie grozījumi nodokļu likumdošanā nosaka stingrākus ierobežojumus uzņēmumiem, kas vēlētos ziedot naudu NVO.³⁰ Tas nopietni ietekmējis sektora iespējas piekļūt finansējuma avotiem. Iepriekšējais nodokļu režīms deva iespēju ziedojumiem pieaugt līdz apmēram EUR 85 000 000, un samazinājums tiek lēsts ap EUR 17 000. ES/EEZ finansējums 2018. gadā nebija pieejams, bet 2019. gadam valdība pieprasījusi mazāku summu par to, ko var piedāvāt ES/EEZ.³¹ Turklāt NVO ekonomiskās aktivitātes tiek stingri kontrolētas, un Valsts ieņēmumu dienests brīdinājis NVO, ka tām jāsašaurina sava saimnieciskā darbība. Savukārt bankas, realizējot pretterorisma un naudas atmazgāšanas novēršanas pasākumus, stingrāk uzrauga NVO finansēšanu, tādējādi palielinot NVO administratīvo slogu.³²

Iekšlietu ministrija ierosinājusi veikt grozījumus likumā par lielu publisku pasākumu (vairs 5000 personām) organizēšanu, uzliekot administratīvo slogu NVO un pagarinot termiņu, kādā par pasākumiem jāpaziņo valsts iestādēm sabiedriskās drošības apsvērumu dēļ.³³ Grozījumu projekts vēl joprojām tiek apspriests pirms tā iesniegšanas Ministru kabinetā apstiprināšanai.

Valsts kanceleja organizē gadskārtējas konferences, kurās tiek apspriesti līdzdalības jautājumi, un veic pētījumus šajā jomā. Tās pētījumos 2018. gadā atklājās, ka Latvijas sabiedrībā pastāv zems izpratnes līmenis par līdzdalības nozīmi, trūkst informācijas par līdzdalības iespējām. Respondenti norādīja, ka sabiedrība un valdība nerunā vienā valodā. Sabiedrības iesaistīšanās tiek uztverta kā papildus slogs, trūkst iemaņu ieklausīties cilvēku teiktajā un meklēt kompromisus. Nav arī politiskās gribas iesaistīt cilvēkus lēmumu pieņemšanā. Apmēram puse respondentu apgalvoja, ka pēc konsultācijām nav saņēmuši atgriezenisko saiti un tādēļ netic, ka ir spējīgi ietekmēt procesus.³⁴

2018. gada oktobrī Latvijā notika Saeimas vēlēšanas. To rezultātā politiskās partijas, kuras veidoja iepriekšējo valdošo koalīciju, zaudēja lielāko daļu vietu Saeimā. Šis pārmaiņas varētu rosināt politisko gribu realizēt apņemšanās, kas saistītas korupcijas novēršanu un atbildīgu valsts resursu izmantošanu, jo šie politikas mērķi tika iekļauti uzvarējušo politisko partiju priekšvēlēšanu solījumos.

¹ Organizācijas Freedom House mājaslapa <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2017/latvia> (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

² Organizācijas Transparency International mājaslapa

https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017 (pēdējo reizi skatīts 25.02.2019).

³ Organizācijas Freedom House mājaslapa <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/latvia> (pēdējo reizi skatīts 25.02.2019).

⁴ http://lapas.lv/wp-content/uploads/2016/04/English_version_Latvian_policy_research_LAPAS_Tax_Justice_together.pdf (pēdējo reizi skatīts 25.02.2019).

⁵ Sabiedrības par atklātību "Delna" mājaslapa <http://delna.lv/wp-content/uploads/2018/03/6-recommendations-TI-LV-2018-2.pdf> (pēdējo reizi skatīts 25.02.2019).

⁶ Sabiedrības par atklātību "Delna" mājaslapa <http://delna.lv/lv/2017/03/21/jauni-pieradijumi-par-latvijas-bankas-iesaisti-13-miljardu-asv-dolaru-naudas-atmazgasana-no-krievijas/> (pēdējo reizi skatīts 25.02.2019).

⁷ Eiropas Komisijas mājaslapa https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/anti-money-laundering-and-counter-terrorist-financing_en (pēdējo reizi skatīts 25.02.2019).

⁸ "Latvijas Vēstnesis" <https://www.vestnesis.lv/op/2017/222.7> (pēdējo reizi skatīts 25.02.2019).

⁹ Deloitte mājaslapa https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/lv/Documents/Deloitte-Latvia-in-media/lv-deloitte-latvia-in-media-ITiesibas_Aleksandra%20Mejertale_Martins%20Puke_Next%20round.pdf (pēdējo reizi skatīts 25.02.2019).

¹⁰ Eiropas Padomes mājaslapa <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c6d6e> (pēdējo reizi skatīts 25.02.2018).

¹¹ LR Ministru kabineta mājaslapa

https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/latvijas_pirmais_nacionalais_ricibas_plans_ogp_2012.g_eng.pdf (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

¹² LR Ministru kabineta mājaslapa

https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/ogp_2_plans_aktualizets_05.12.2016_eng_clean.pdf (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

¹³ Open Government Partnership mājaslapa

https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Latvia_EOT_Report_2015-2017_EN.pdf (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

¹⁴ Eiropas Datu portāls https://www.europeandataportal.eu/sites/default/files/country-factsheet_latvia_2017.pdf (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

¹⁵ Eiropas Datu portāls https://www.europeandataportal.eu/sites/default/files/country-factsheet_latvia.pdf (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

¹⁶ Politikas dokumentu repozitārijs <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4518> (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

¹⁷ Latvijas Tiesību aktu portāls <https://likumi.lv/ta/id/58057-likums-par-budzetu-un-finansu-vadibu> (pēdējo reizi skatīts 25.02.2019).

¹⁸ NVO ilgtspējas indekss, Latvija 2017 http://nvo.lv/site/attachments/12/09/2018/Latvia_2017_1.pdf (pēdējo reizi skatīts 27.02.2019).

¹⁹ Organizācijas Blueprint for Free Speech informācija par situāciju Latvijā <https://blueprintforfreespeech.net/document/latvia-briefing/> (pēdējo reizi skatīts 14.01.2019).

²⁰ Latvijas Tiesību aktu portāls <https://likumi.lv/ta/id/302465-trauksmes-celsanas-likums> (pēdējo reizi skatīts 25.02.2019).

²¹ Latvijas Tiesību aktu portāls <https://likumi.lv/doc.php?id=190612> (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

²² LR Ministru kabineta mājaslapa <https://www.mk.gov.lv/lv/content/nevalstisko-organizaciju-un-ministru-kabineta-sadarbibas-memoranda-istenosanas-padome> (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

²³ Oficiālais Latvijas Republikas portāls, <https://www.latvija.lv/pv> (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

²⁴ LR Ministru kabineta mājaslapa <https://www.mk.gov.lv/lv/content/ministru-kabineta-diskusiju-dokumenti> (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

²⁵ Civicus, Monitor Tracking Civic Space <https://monitor.civicus.org/newsfeed/2018/10/01/mps-request-investigation-NGO-elections-approach/> (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

²⁶ Latvijas Tiesību aktu portāls <https://www.vestnesis.lv/op/2014/131.4> (pēdējo reizi skatīts 27.02.2019).

²⁷ Latvijas Tiesību aktu portāls <https://likumi.lv/doc.php?id=275053> Seen on February 27, 2019

²⁸ Portāls "Satori", <https://www.satori.lv/article/papardes-zieds-deputati-versas-pret-nvo-un-demokratiju-latvija> Seen on February 27, 2019

²⁹ Baltic Review <https://baltic-review.com/latvia-ban-george-soros/> (pēdējo reizi skatīts 27.02.2019).

³⁰ Latvijas Tiesību aktu portāls <https://likumi.lv/doc.php?id=292700> seen November 2, 2018

³¹ Ministru kabineta mājaslapa, prezentācija par NVO ienākumu avotiem <https://www.mk.gov.lv/lv/content/nevalstisko-organizaciju-un-ministru-kabineta-sadarbibas-memoranda-istenosanas-padomes-2018> (pēdējo reizi skatīts 02.11.2018).

³² Memoranda padomes sanāksme 2018. gada 31. oktobrī <https://www.youtube.com/watch?v=tpCLCK6HQZE> (pēdējo reizi skatīts 02.11.2018).

³³ Latvijas Pilsoniskās alianses mājaslapa <http://www.nvo.lv/lv/news/publication/grozijumi-publisku-pasakumu-organizesana-9596/> (pēdējo reizi skatīts 02.11.2019).

³⁴ LR Ministru kabineta mājaslapa https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/attachments/2_i_dala_janis_citskovskis.pdf (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

3. Pārvaldība un daudzpusējs konsultatīvs process

Latvijas trešais rīcības plāns tika sastādīts, iekļaujot ieinteresēto pilsoniskās sabiedrības pārstāvju priekšlikumus, kas pēc tam tika apspriesti ar sabiedriskajām institūcijām. No 16 galvenajiem priekšlikumiem, kuri izvirzīti daudzpusējā konsultatīvā diskusijā, četri atspoguļoti galīgajā rīcības plānā un vēl pieci iekļauti tajā daļēji. Interesentu priekšlikumi kļuva par pamatu tikai tam, lai formulētu vienu jaunu apņemšanos, kas iepriekš nebija parādījusies valdības darba kārtībā, nedz arī divos pirmajos rīcības plānos.

3.1. Vadība

Šajā apakšnodaļā aprakstīts APP pārvaldības un institucionālais konteksts Latvijā.

Sākotnēji Ārlietu ministrija (ĀM) vadīja APP procesu Latvijā. Tomēr ĀM varēja uzņemties tikai koordinējošo lomu bez būtiska ieguldījuma APP politikas jomās un apņemšanos īstenošanā. 2016. gada janvārī Ministru kabinets juridiski pārcēla atbildību par APP vadīšanu uz Valsts kanceleju, kas pārrauga Ministru kabinetu un sniedz pārskatus tieši Ministru prezidentam. ĀM uzņēmās atbalsta lomu, lai palīdzētu starptautiskajos un/vai diplomātiskajos jautājumos, kad tas būtu nepieciešams.¹ Šīs pārmaiņas notika saskaņā ar Galvenajām rekomendācijām, kas bija sniegtas iepriekšējā NNM ziņojumā (2015–2017).²

Valsts kanceleja tās direktora vadībā pārrauga vairāku apņemšanos īstenošanu un koordinē Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes darbu. Memoranda padome var aicināt konkrētas ministrijas ziņot par politiku īstenošanu, ieskaitot lielāko daļu APP apņemšanos. Padomes mērķis ir iesaistīt pilsonisko sabiedrību valsts pārvaldes lēmumu pieņemšanas procesā. NVO vadītā iniciatīva tika organizēta 2005. gadā, kad Ministru prezidents parakstīja memorandu ar 57 NVO. Kopš 2018. gada novembra Padomē iestājušās 436 NVO.³ Padome arī aktīvi piedalās daudzpusējā konsultatīvajā APP procesa forumā.

APP pārvaldība atrodas visaugstākajā izpildvaras līmenī, un tajā ir iesaistīts Ministru prezidents. Sākumā rīcības plāni bija daudz ambiciozāki, paredzot tādas izmaiņas, kam bija nepieciešama likumu pieņemšana Saeimā. Tomēr apņemšanas, kas attiecās uz dažām galvenajām politikas jomām, tai skaitā atbildību sabiedrības priekšā, netika realizētas. Piemēram, likumprojekts par lobēšanu tika sagatavots izpildvaras institūcijās, bet Saeima to nepieņēma, jo deputāti neuzskatīja, ka likuma pieņemšana ir pareizais ceļš šīs situācijas risinājumam. Pilnīgi iespējams, ka uzdevumi, kas izvirzīti pašreizējā rīcības plānā, ir visumā realizējami ar izpildvaras spēkiem.

3.2. Daudzpusējais konsultatīvais process visā rīcības plāna izstrādes gaitā

2017. gadā APP pieņēma APP līdzdalības un koprades standartus, lai atbalstītu pilsoniskās sabiedrības piedalīšanos un kopēju radošu darbību visos APP cikla posmos. Visām APP dalībvalstīm jāievēro šie standarti. To mērķis ir paaugstināt centienu līmeni un līdzdalības kvalitāti APP rīcības plānu sastādīšanas, īstenošanas un pārskatīšanas procesā.

APP Pārvaldības statūti arī nosaka līdzdalības un koprades prasības, kuras valstij vai juridiskai personai jāievēro savu rīcības plānu izstrādē un īstenošanā, lai darbotos saskaņā ar APP procesu. Latvija **nav rīkojusies** pretēji APP procesam.⁴

I. pielikumā sniegts pārskats par Latvijas rezultātiem Kopradīšanas un līdzdalības standartu īstenošanā visā rīcības plāna izstrādes laikā.

3.1. tabula: Sabiedrības ietekmes līmenis

NNM adaptēts Starptautiskās Sabiedrības līdzdalības asociācijas (the International Association for Public Participation – IAP2) “Līdzdalības spektru,” lai izmantotu to APP.⁵ Šis spektrs parāda potenciālo sabiedrības ietekmes līmeni uz rīcības plāna saturu. Atbilstoši APP idejai, vairumam valstu vajadzētu tiekties uz līmeni “Sadarbība.”

Sabiedrības ietekmes līmenis		Rīcības plāna izstrādes gaitā
Iespējošana	Valdība sniedza sabiedrības pārstāvjiem lēmumu pieņemšanas pilnvaras.	
Sadarbība	Pastāvēja savstarpējs dialogs UN sabiedrība palīdzēja veidot dienaskārtību.	
Iesaistīšana	Valdība nodrošināja atgriezenisko saiti skaidrojot, kā sabiedrības ierosinājumi izvērtēti un ņemti vērā.	✓
Konsultēšanās	Sabiedrība varēja sniegt priekšlikumus.	
Informēšana	Valdība sniedza sabiedrībai informāciju par rīcības plānu.	
Nav konsultāciju	Nav konsultāciju	

Daudzpusējs konsultāciju forums

Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padome Latvijā kalpo kā daudzpusējs konsultāciju forums, kurā ietilpst 436 NVO, kas pārstāv dažādas interešu jomas.⁶ Koprades procesu regulē Ministru kabineta dekrēts.⁷ NVO ievēl savus pārstāvjus Memoranda padomē, kura pulcējas katru mēnesi. Valdību pārstāv valsts sekretāri (visaugstākā administratīvā līmeņa ierēdņi). Ikvienu NVO var pievienoties iniciatīvai divas reizes gadā (kad jauni locekļi paraksta memorandu), un jebkura persona var piedalīties padomes sēdēs un ierosināt jautājumus apspriešanai. Darba kārtība un pavaddokumenti ir pieejami divas nedēļas pirms sēdes, un locekļi tiek informēti pirms dokumentu publicēšanas. Visi materiāli pieejami Ministru kabineta mājas lapā pēc sēdes, savukārt pašas sēdes tiek rādītas tiešsaistē un kopš 2016. gada marta arī augšupielādētas Valsts kancelejas YouTube kanālā.⁸ APP aktivitātes ir Memoranda padomes darba plāna sastāvdaļa, padome pārrauga rīcības plānu izstrādi un īstenošanu.⁹ Pašlaik padome sastāv no diviem vīriešiem un sešām sievietēm, kas pārstāv pilsonisko sabiedrību, un pieciem vīriešiem un divām sievietēm, kas pārstāv valdību (valsts sekretāri).

Kontakcentrs regulāri informē padomi par norisēm APP un iesaka padomei rosināt ieinteresētās NVO izstrādāt rīcības plānu un piedalīties tā īstenošanā.

Valsts kanceleja oficiāli informē visus Memoranda padomes locekļus (pa pastu pēc saraksta) par rīcības plānu izstrādes sākumu. Tie, kuri izsaka interesi, tiek aicināti uz sanāksmēm, kurās sniegtas atskaites par paveikto. Visi locekļi konsultāciju laikā tika lūgti izteikt savu viedokli par rīcības plāna projektu. Atbildīgās amatpersonas arī Padomes sēdēs ziņo par galvenajām norisēm APP. Šie ziņojumi ir pieejami visiem locekļiem, un ikviens var lūgt atļauju piedalīties sēdēs, kur tiek apspriesti ar APP saistīti jautājumi.

Likums liedz Memoranda padomei pieņemt trešajām personām saistošus lēmumus. Tādējādi rīcības plānus apspriež un apstiprina Ministru kabinets.

Līdzdalība un iesaistīšanās visā rīcības plāna izstrādes gaitā

Pirms konsultācijām

2016. gada 20. decembrī Valsts kanceleja un sabiedriskās politikas centrs “Providus” organizēja semināru, lai uzsāktu Latvijas trešā rīcības plāna izstrādi. Septiņas dienas pirms semināra tika izsūtīti ielūgumi valdības un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem. Uzaicinātos izvēlējās no Memoranda padomes locekļu vidus, kas bija iesaistīti APP jomās un kas bija piedalījušies 2016. gada APP Parīzes augstākā līmeņa sanāksmē. NNM pētniece novēroja sanāksmi un ierosināja, lai Memoranda padome uzņemtas daudzpusēja konsultāciju foruma lomu, lai stiprinātu APP procesu. Ministru kabinets izsūtīja pamatinformāciju par APP uz Padomes mājas lapu.¹⁰ Valsts kancelejas un Providus pārstāvji iepazīstināja dalībnieku ar šo iniciatīvu plānošanas pasākuma laikā. Ielūguma vēstulēs bija norādīta saite uz dokumentāciju par APP.

Konsultāciju laikā

2017. gada 17. martā Providus un Valsts kanceleja organizēja ideju ģenerēšanas (brainstorming) sesiju par to, kādas apņemšanās būtu iekļaujamas trešajā rīcības plānā. Valsts kanceleja uzaicināja vairāku valdības iestāžu un visus Memoranda padomes locekļus uz sanāksmi 2017. gada 7. martā. Ministru kabinets sniedza paziņojumu presei un publicēja ielūgumu savā mājaslapā 10. martā, bet Providus mājaslapā – 13. martā.¹¹ Sešdesmit divi cilvēki pārstāvēja 24 NVO, vienu universitāti un 12 valdības institūcijas.¹² Sanāksme tika organizēta trijās sesijās. Pirmajā sesijā notika iepazīstināšana ar APP un veiksmīgāko APP apņemšanos paraugiem no Latvijas un citu APP dalībvalstu iepriekšējiem rīcības plāniem. Otrā sesija tika organizēta jautājumu apspriešanai “diskusiju kafejnīcas” formā pie astoņiem galdiem ar valdības un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem kā diskusiju vadītājiem. Dalībnieki varēja piedalīties diskusijās par trim problēmu jomām – sabiedrības iesaistīšanās, pārredzamība un cīņa pret korupciju – piedāvājot savas idejas arī inovāciju un informācijas tehnoloģiju izmantošanā šiem nolūkiem. Problēmu jomas noteica organizatori – Valsts kanceleja un Providus – atbilstoši APP vērtībām. Diskusiju vadītāju savāktās idejas tika apkopotas sarakstos un parādītas visiem dalībniekiem, kuri par tām balsoja. Diskusiju rezultāti tika publicēti Providus¹³ un ministru kabineta¹⁴ mājaslapās 31. martā. Tie ietvēra piecas prioritāras idejas sabiedrības līdzdalībai, septiņas – pārredzamības veicināšanai un četras – korupcijas apkarošanai.

Valsts kanceleja apkopoja sanāksmē formulētās idejas rīcības plāna formātā un 25. maijā nosūtīja projektu valsts iestādēm un NVO komentāru saņemšanai.¹⁵ Padomes locekļi un valdības iestādes tika lūgtas izteikt viedokli par rīcības plāna projektu. Konsultēšanās periods turpinājās divas nedēļas, bet arī vēlāk saņemtie komentāri tika izskatīti.

Atbilde priekšlikumu iesniedzējiem

2016. gada jūnijā Valsts kanceleja apkopoja saņemtos priekšlikumus tabulā kopā ar pašas Valsts kancelejas komentāriem un izsūtīja to organizācijām, kas bija iesniegušas priekšlikumus. Dažas no NVO, kas bija iesniegušas komentārus, kļuva par konkrēto tās interesējošo apņemšanos īstenošanas partnerēm. Tomēr Valsts kanceleja nepublicēja konsultāciju rezultātu kopsavilkumu, jo tas bija dalībnieku iekšējai lietošanai paredzēts dokuments.

Pēc konsultācijām par projektu jūnijā Valsts kanceleja noorganizēja apaļā galda diskusijas ar tām iestādēm un NVO, kuras bija izrādījušas interesi.¹⁶ Diskusiju tēmas bija publiskais iepirkums, valdības izpētes pieejamība, valsts uzņēmumu pārvaldība, patiesā labuma guvēji un atklātie dati. Pēc sanāksmēm to protokoli tika izdalīti visiem katra apaļā galda dalībniekiem. Saskaņā ar rīcības plānā minēto informāciju¹⁷ Valsts kanceleja noturēja divus elektronisko konsultāciju raundus par visiem dokumentiem ar īstenojošajām iestādēm un organizācijām. Ministru kabinets apstiprināja rīcības plānu 2017. gada 11. novembrī.¹⁸

Visumā pilsoniskajai sabiedrībai bija plašas iespējas piedalīties rīcības plāna izstrādes sākuma fāzē. Vēlākos posmos plāns tika pakļauts valdības izskatīšanas procesam. Ieinteresētās puses varēja turpināt sekot dokumenta izstrādei šajos posmos Ministru kabineta mājaslapā. Tās NVO, kuras izteica savu viedokli, komentējot konkrētas apņemšanās, tika iesaistītas visā izstrādes procesā, saņemot paskaidrojumus no Valsts kancelejas, ja viņu priekšlikumi netika iekļauti galīgajā projektā.

Kaut gan rīcības plāna izstrādē tika iesaistīts plašs NVO loks, nav manāmas nekādas dramatiskas izmaiņas valdības izvēlētajās apņemšanās. NNM pētnieces pārskatā par NVO līdzdalību¹⁹ konstatēts, ka daudzi dalībnieki neturpināja sekot līdz rīcības plāna izstrādei vēlākos posmos, lai gan tas tika publicēts komentēšanai. Ieinteresētie dalībnieki komentēja viņus interesējošās apņemšanās, un šie komentāri tika apspriesti un iekļauti plānā. Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu institūts piedalījās koprades pasākumā un vēlākajos konsultāciju soļos par rīcības plānu, tā rezultātā plānā tika iekļauta 12. apņemšanās par publiskā sektora izpētes pieejamību.²⁰

No 12 apņemšanās trešajā rīcības plānā astoņas apņemšanās ar nelielām izmaiņām ir turpinājums iepriekšējiem rīcības plāniem, kas veiktas, ņemot vērā iepriekšējā NNM ziņojuma (2015–2017)²¹ un ieinteresēto pušu rekomendācijas. Visas šīs politikas jomas par svarīgām uzskatīja arī NVO. Daudzpusējā ideju ģenerēšanas pasākuma rezultātā plānā tika iekļautas trīs jaunas apņemšanās, proti, sabiedrisko institūciju pētījumu un datu pieejamības uzlabošana politikas izstrādei, lielāka budžeta izdevumu pārredzamība un birokrātijas samazināšana. Atbilstoši iepriekšējā NNM ziņojuma rekomendācijām,²² valdība iekļāva apņemšanos par uzņēmumu patieso labuma guvēju pārredzamības uzlabošanu.

Koprades un līdzdalības rekomendācijas visā izstrādes laikā

Latvija ir parādījusi pārliecinošus rezultātus jomās, uz kurām attiecas iepriekšējās apņemšanās. Starp ieinteresētajiem dalībniekiem šajā rīcības plānā ir akadēmisko aprindu un arodbiedrību pārstāvji. Tika iekļautas arī apņemšanās, kas attiecas uz atklātajiem datiem un IT jomu.

Lai uzlabotu rezultātus šajās jomās, ieinteresētie dalībnieki ierosina,²³ ka būtu lietderīgi veikt šādus pasākumus:

- Iesaistīt tās grupas un sektorus, kas darbojas citās jomās, kuras nav tieši saistītas ar atvērto pārvaldību (piemēram, patērētāju tiesību aizsardzība, bērnu tiesības u.c.), jo viņi varētu uzlūkot sadarbību ar valsts institūcijām no cita skatu punkta;
- Organizēt vairāk fokusa grupu, kas vāktu idejas par plašāku problēmu loku;
- Sniegt vairāk informācijas Memoranda padomei par tālāko dokumenta izstrādi kā arī par tā izpildi (tika minēts trīs mēnešu periods);
- Nodrošināt augstākā līmeņa valsts ierēdņu dalību debatēs (ne tikai publiskos pasākumos);
- Dažas NVO vēlētos redzēt vienkāršākas un jaunas apņemšanās mazākā skaitā, nevis politikas dokumentu, kas aptver plašas sarežģītas politikas jomas.

Lai efektīvāk nodrošinātu ieinteresēto pušu vēlpmju atspoguļojumu nākamajā rīcības plānā, NNM pētniece ierosina Valsts kancelejai:

- Informēt visus Memoranda padomes dalībniekus par plāna projekta publicēšanu konsultācijām. Tas nodrošināt tām NVO, kuras nebija piedalījušās sākotnējās plānošanas sanāsmēs, iespēju sniegt savus priekšlikumus.
- Nodrošināt sabiedrībai atgriezenisko saiti par konsultāciju rezultātiem. Īsu komentāru kopsavilkumu varētu publicēt APP procesa depositārijā Ministru kabineta mājaslapā.

Papildus iepriekšminētajam NNM pētniece iesaka arī Valsts kancelejai informēt Memoranda padomi par apņemšanās un to realizāciju, pieaicinot ziņotājus gan no izpildorganizācijas, gan viņu pilsoniskās sabiedrības partnerus plāna īstenošanas periodā. NNM pētniece rekomendē ieinteresētajiem

dalībniekiem daudz aktīvāk sekot sabiedriskajai informācijai par APP, piemēram rīcības plāna projekta publikācijai, lai varētu sniegt komentārus.

¹ LR Ministru kabineta mājaslapa <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2015-07-30&dateTo=2016-07-29&text=Atv%C4%93rtas&org=142982&area=0&type=0> (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

² Open Government Partnership mājaslapa https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Latvia_EOT_Report_2015-2017_EN.pdf (pēdējo reizi skatīts 09.01.2019).

³ LR Ministru kabineta mājaslapa <https://www.mk.gov.lv/content/informacija-par-nvo-un-ministru-kabineta-sadarbibas-memorandu> (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

⁴ Rīkoties pretēji procesam – valsts neveica šādus pasākumus: (1) “iesaistīt” NAP izstrādes procesā vai “informēt” NAP īstenošanas gaitā; (2) valsts neievāca, nepublicēja un nedokumentēja materiālus valsts OGP mājaslapas repozitārijā atbilstoši NNM norādījumiem.

⁵ “IAP2’s Public Participation Spectrum”. IAP2, 2014.

http://c.ymcdn.com/sites/www.iap2.org/resource/resmgr/foundations_course/IAP2_P2_Spectrum_FINAL.pdf (pēdējo reizi skatīts 02.02.2019).

⁶ LR Ministru kabineta mājaslapa <https://www.mk.gov.lv/content/informacija-par-nvo-un-ministru-kabineta-sadarbibas-memorandu> (pēdējo reizi skatīts 02.02.2019).

⁷ Latvijas Tiesību aktu portāls <https://likumi.lv/doc.php?id=263733> (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

⁸ LR Ministru kabineta mājaslapa <https://www.mk.gov.lv/content/nevalstisko-organizaciju-un-ministru-kabineta-sadarbibas-memoranda-istenosanas-padomes-sedes> (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

⁹ https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/memoranda_padomes_darba_plans_2018_sken.pdf (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

¹⁰ LR Ministru kabineta mājaslapa <https://www.mk.gov.lv/lv/content/atverta-parvaldiba> (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

¹¹ Sabiedriskās politikas centra “Providus” mājaslapa <http://providus.lv/article/diskusija-par-atverto-parvaldibu-kadi-ambiciozi-merki-nakamajiem-gadiem> (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

¹² Leinteresētās NVO: Biedrības Latvijas Pilsoniskā alianse”; “Sabiedrības līdzdalības fonds”; “Atvērtās sabiedrības partnerība Latvija” (Open Society Partnership Latvia) un “Datu skola”; Sabiedriskās politikas centrs “Providus”; Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes un 19 citu iestāžu pārstāvji, t.sk. Valsts kanceleja, Ārlietu ministrija, Centrālā vēlēšanu komisija, Tieslietu ministrija, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija, Tiesībsarga birojs, Ekonomikas ministrija, Finanšu ministrija, Iekšlietu ministrija, Kultūras ministrija, Valsts nodarbinātības aģentūra, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs.

¹³ Sabiedriskās politikas centra “Providus” mājaslapa <http://providus.lv/article/atvertas-parvaldibas-partneribas-plans-2017-2019-velmju-saraksts-latvijas-uzdevumiem> (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

¹⁴ LR Ministru kabineta mājaslapa <https://www.mk.gov.lv/lv/content/atverta-parvaldiba> (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

¹⁵ LR Ministru kabineta mājaslapa <https://www.mk.gov.lv/lv/content/atverta-parvaldiba> (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

¹⁶ Latvijas Trešais nacionālais atvērtās pārvaldības rīcības plāns https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/atvertas-parvaldibas-plans2017_1.pdf (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

¹⁷ Latvijas Trešais nacionālais atvērtās pārvaldības rīcības plāns https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/atvertas-parvaldibas-plans_2017_1.pdf (pēdējo reizi skatīts 06.11.2018).

¹⁸ LR Ministru kabineta mājaslapa https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/ielugums_atvertas_parvaldibas_plans_16.11.2017.pdf (pēdējo reizi skatīts 15.01.2019).

¹⁹ Leinteresēto pušu aptaujas materiāli. Aptauju šā ziņojuma ietvaros veica NNM pētniece 2018. gada novembrī.

²⁰ NNM pētnieces novērojumi tikšanās laikā ar NVO iepriekšējo rīcības plānu īstenošanas ietvaros un daudzpusējās tikšanās laikā, kura veltīta pašreizējā rīcības plāna izstrādei.

²¹ Open Government Partnership mājaslapa https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Latvia_EOT_Report_2015-2017_EN.pdf (pēdējo reizi skatīts 09.01.2019).

Open Government Partnership mājaslapa

²² https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Latvia_EOT_Report_2015-2017_EN.pdf (pēdējo reizi skatīts 09.01.2019).

²³ Leinteresēto pušu aptaujas materiāli. Aptauju šā ziņojuma ietvaros veica NNM pētniece 2018. gada novembrī.

4. Apņemšanās

Visas APP dalībvalstis izstrādā APP rīcības plānus, kuros iekļauj konkrētas apņemšanās divu gadu periodam. Valdības sāk savu APP rīcības plānu izpildi, kopīgi veicot esošos pasākumus, kas attiecas uz atklāto pārvaldību, tai skaitā konkrētas stratēģijas un uzsāktās programmas.

Apņemšanās jāformulē atbilstoši katras valsts/organizācijas unikālajiem apstākļiem un izaicinājumiem. APP apņemšanās ir jāsaskaņo arī ar APP vērtībām, kas izklāstītas APP Pārvaldības statūtos un Atklātās pārvaldības deklarācijā, kuru parakstījušas visas APP dalībvalstis.¹ NNM pētījumā izmantotie rādītāji un metode ir atrodamā NNM Procedūru rokasgrāmatā.² Turpmāk uzskaitīts galveno rādītāju kopums, kurus izvērtē NNM:

- **Pārbaudāmība:**

- Nav pietiekami specifisks, lai varētu pārbaudīt: Kā rakstīts apņemšanā, vai izvirzītajiem mērķiem un ieteiktajām darbībām trūkst pienācīgas skaidrības un konkrētības, lai tos varētu paveikt un objektīvi pārbaudīt sekojošā izvērtēšanas procesā?
- Ir pietiekami specifisks, lai pārbaudītu: Kā rakstīts apņemšanā, vai izvirzītajiem mērķiem un ieteiktajām darbībām piemīt pienācīga skaidrība un konkrētība, lai tos varētu paveikt un objektīvi pārbaudīt sekojošā izvērtēšanas procesā?

- **Būtiskums:** Šis mainīgais rādītājs tiek izmantots, lai vērtētu apņemšanās būtiskumu no APP vērtību viedokļa. Uzmanīgi lasot apņemšanās tekstu, kas iekļauts rīcības plānā, tiek izvērtēti turpmāk minētie jautājumi, lai noteiktu apņemšanās būtiskumu:

- Pieeja informācijai: Vai valdība sniegs vairāk informācijas vai uzlabos sabiedrībai sniegtās informācijas kvalitāti?
- Sabiedrības līdzdalība: Vai valdība radīs vai uzlabos izdevības vai iespējas sabiedrībai dot informāciju vai ietekmēt lēmumus vai politiku?
- Atbildība sabiedrības priekšā: Vai valdība radīs vai uzlabos sabiedrībai iespēju likt ierēdņiem atbildēt par savām darbībām?
- Tehnoloģijas un inovācijas pārredzamībai un atbildībai: Vai tehnoloģiskas inovācijas tiks izmantotas saistībā ar vienu no trim citām APP vērtībām, lai veicinātu pārredzamību vai atbildību?

- **Potenciālā ietekme:** Šis mainīgais rādītājs tiek izmantots, lai vērtētu apņemšanās *potenciālo ietekmi*, ja tā tiks realizēta tā, kā uzrakstīts. NNM pētniece izskata rīcības plāna tekstu, lai veiktu turpmāko:

- Noskaidrotu sociālo, ekonomisko, politisko vai vides problēmu;
- Konstatētu *status quo* – stāvokli rīcības plāna īstenošanas sākumā un
- novērtētu pakāpi, līdz kurai apņemšanās, ja tā tiks realizēta, ietekmētu darba rezultātus un atrisinātu problēmu.

- **Izpilde:** Šis mainīgais rādītājs tiek izmantots, lai vērtētu apņemšanās īstenošanu un sekmes. Šis mainīgais rādītājs tiek izvērtēts rīcības plāna cikla beigās *NNM gala ziņojumā*.

- **Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?** Šis mainīgais rādītājs tiek izmantots, lai mēģinātu pacelties virs pasākumu un darba rezultātiem un noskaidrotu, kā valdības darba prakse jomās, kas attiecas uz APP vērtībām, ir izmainījusies apņemšanās īstenošanas rezultātā. Šis mainīgais rādītājs tiek izvērtēts rīcības plāna cikla beigās *NNM gala ziņojumā*.

Kāda apņemšanās potenciāli var saņemt zvaigznīti?

Zvaigznīti potenciāli var saņemt tāda apņemšanās, kurai piemīt lielāka uzdrīkstēšanās un lielāka iespēja tikt realizētai. Laba apņemšanās ir tāda, kurā skaidri raksturotas:

1. **Problēma:** Kāda ir ekonomiskā, sociālā, politiskā vai vides problēma? Tā vietā, lai aprakstītu administratīvu problēmu vai instrumentu (piemēram, “Labklājībai paredzēto līdzekļu nepareiza piešķiršana” ir precīzāks formulējums nekā “tīmekļa vietnes trūkums”).
2. **Status quo:** Kāds ir politikas problēmas *status quo* rīcības plāna darbības sākumā (piemēram, “26 procenti sūdzību par tiesnešu korupciju pašlaik netiek izskatīti”)?
3. **Izmaiņas:** Tā vietā, lai norādītu starprezultātus, parādīt, kādas uzvedības izmaiņas vēlas panākt, īstenojot apņemšanos (piemēram, “Dubultot atbilžu skaitu uz informācijas piersājumiem” ir spēcīgāk izteikts mērķis nekā “publicēt sniegto atbilžu protokolu”).

Pamatojoties uz šiem kritērijiem, Latvijas rīcības plānā nav nevienas apņemšanās, kuru varētu potenciāli apzīmēt ar zvaigznīti.

„Zvaigžņotās apņemšanās”

Atsevišķi pasākumi – ar zvaigznīti atzīmētās apņemšanās (🌟) – pelnījuši detalizētāku skaidrojumu, jo ir īpaši interesanti lasītājiem, kā arī veicina sacensību APP dalībvalstu starpā, tiecoties sasniegt augstākos rezultātus. “Zvaigžņotās apņemšanās” ir APP apņemšanās paraugs. Lai saņemtu zvaigznīti, nepieciešams, lai apņemšanās atbilstu vairākiem kritērijiem:

- Lai potenciāli saņemtu zvaigznīti, apņemšanās formulējumam jābūt **pārbaudāmam, būtiski atbilstošam** APP vērtībām un tai jāpiemīt potenciālai **transformējošai** ietekmei.
- Valdībai rīcības plāna darbības laikā jāsasniedz nozīmīgs progress šīs apņemšanās īstenošanā un jāsaņem vērtējums – **ievērojama** vai **pilnīga** īstenošana.

Šis mainīgais rādītājs tiek izvērtēts rīcības plāna cikla beigās *NNM gala ziņojumā*.

Apņemšanos vispārējais pārskats

Latvijas trešais rīcības plāns koncentrējās uz četrām galvenajām politikas jomām: sabiedrības iesaistīšanās veicināšana lēmumu pieņemšanā, atbildība sabiedrības priekšā un pārredzamība valsts finanšu līdzekļu izmantošanā, birokrātijas samazināšana, caurskatāmība privātajos uzņēmumos un tehnoloģiju izmantošana šo mērķu sasniegšanā.

Latvijas valdība nesagatavoja sava trešā rīcības plāna versiju angļu valodā. Plāna tekstu latviešu valodā var lasīt šeit: <https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/atvertas-parvaldibas-plans2017.pdf>.

¹ *Open Government Partnership: Articles of Governance*, OGP, 2012. gada jūnijs (ar 2014. gada marta un 2015. gada aprīļa papildinājumiem) https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/attachments/OGP_Articles-Gov_Apr-21-2015.pdf (pēdējo reizi skatīts 09.01.2019).

² *IRM Procedures Manual*, OGP, <https://www.opengovpartnership.org/documents/irm-procedures-manual> (pēdējo reizi skatīts 09.01.2019).

(1.) Efektīvāka sabiedrības līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesā

Apņemšanās formulējums rīcības plānā

Redaktora piezīme: Latvijas valdība neiesniedza APP Latvijas rīcības plāna 2017.–2019. gadam oficiālo tulkojumu angļu valodā. Tādēļ turpmāk lasāma rīcības plāna oriģinālā latviešu valodas versija. Šis apņemšanās pilns teksts atrodams Latvijas rīcības plānā 2017.–2019. gadam šeit: <https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/atvertas-parvaldibas-plans2017.pdf>.

Veicināt efektīvāku sabiedrības līdzdalību valsts institūciju un pašvaldību darbā un lēmumu pieņemšanas procesā, tai skaitā, izmantojot tehnoloģijas:

- informēt par sabiedrības līdzdalības iespējām valsts institūciju un pašvaldību darbā un lēmumu pieņemšanas procesā, tajā skaitā e-vidē un izmantojot NVO kā resursu informācijas izplatīšanai;
- apkopot sabiedrības līdzdalības labās prakses piemērus un izvērtēt sabiedrības līdzdalības atbilstību starptautiski atzītiem principiem un labai praksei;
- uzlabot sabiedrības informētību un iesaisti valsts pārvaldes darbā, ieviešot vienotu tiesību aktu projektu izstrādes un saskaņošanas portālu (sasaiste ar plāna 2. apņemšanos) un valsts un pašvaldību iestāžu tīmekļvietņu vienoto platformu;
- nodrošināt sabiedrības līdzdalību publiskojamo atvērto datu kopu izvēlē. Veicināt sabiedrības informētību par publiskotām atvērto datu kopām un to izmantošanas iespējām (sasaiste ar plāna 3. apņemšanos);
- popularizēt un paplašināt valsts pārvaldes pasākumu tiešraižu izmantošanu;
- izmantot datus, tajā skaitā atvērtos datus, un pierādījumus tiesību aktu izstrādē un izvērtēšanā un sekmēt tiesību aktu izstrādes laikā radīto datu pieejamību sabiedrībai;
- paplašināt reģionālo NVO koordinātoru funkcijas ar uzdevumu nodrošināt aktivitātes pilsoniskās izglītības un konsultācijas līdzdalības veicināšanas jomās;
- sniegt valsts finansējumu nevalstiskā sektora attīstībai, prioritāri atbalstīt sabiedrības iesaisti un līdzdalību lēmumu pieņemšanas un demokrātiskos procesos;
- sadarbības partneriem veicināt sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā Saeimā (portāla ManaBalss.lv projekts “ParVaiPret”).

Starpposmu mērķi

I.1. Stiprināt interešu aizstāvības kapacitāti nevalstiskajā sektorā un to NVO attīstību, kuras veic sabiedrības līdzdalības funkciju valsts programmas „NVO fonds” ietvaros.

I.2. Izvērtēt sabiedrības līdzdalības atbilstību OECD vadlīnijām “Labās prakses principi ieinteresēto pušu iesaistei”. Apkopot un popularizēt sabiedrības līdzdalības iespējas un labās prakses piemērus, tajā skaitā rīkojot apmācības politiku izstrādātājiem valsts un pašvaldību institūcijās.

I.3. Izstrādājot sabiedrības integrācijas politikas plānu 2019.–2025. gadam, reģionālo NVO koordinātoru funkcijas paplašināt ar uzdevumu nodrošināt aktivitātes pilsoniskās izglītības un konsultācijas līdzdalības veicināšanas jomās.”

Sākuma datums: 1.07.2017

Beigu datums: 30.06.2019.

Pārskats par apņemšanos	Pārbaudāmība		Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Potenciālā ietekme		Izpilde				Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?						
	Nav pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pieeja informācijai	Pilsoniskā līdzdalība	Atbildība sabiedrības priekšā	Tehnoloģija un inovācijas pārredzamībai un atbildībai pret sabiedrību	Nav	Maza	Vidēja	Transformējoša	Nav sāktā	Ierobežota	Ievērojama	Pabeigta	Pasliktinājās	Nemainījās	Uz robežas	Ievērojami	Izcili
I. Kopumā		✓		✓				✓			Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				

Konteksts un mērķi

Latvijas likumdošana dod iespēju ieinteresētajām pusēm iesaistīties visos politikas izstrādes posmos.¹ Pilsoņiem pieejami vairāki ceļi, kā ierosināt idejas un politikas risinājumus, un pat sagatavot likumu grozījumus, lai valdība varētu tos izvērtēt.² Pilsoņi var arī savākt parakstus (ne mazāk par 10 000), lai ierosinājums tiktu apspriests Saeimā,³ vai, lai iniciētu referendumu.⁴ Tajā pašā laikā pētījums rāda, ka informācija par līdzdalības iespējām ne vienmēr tiek sniegta laikus un ir saprotama sabiedrībai.⁵

Šīs paņemšanās kopējais mērķis ir veicināt sabiedrības līdzdalību vietējo pašvaldību un centrālās valdības līmenī, realizējot pasākumus valdības iestāžu, pašvaldību un NVO kapacitātes palielināšanai. NVO fonda attīstība ir bijusi paredzēta gan Latvijas pirmajā,⁶ gan otrajā⁷ rīcības plānā. Paršreizējais rīcības plāns attīsta šīs iepriekšējās iniciatīvas:

- AR NVO fonda palīdzību finansējot to NVO kapacitātes palielināšanas programmas, kas iesaistītas propagandas darbā,
- Izvērtējot iespējas sabiedrības līdzdalībai, labākās prakses izplatīšanai un vadot mācības pašvaldību darbiniekiem par to, kā veicināt sabiedrības līdzdalību (piemēram, konsultācijas),
- Uzdotot jaunas propagandas konsultāciju funkcijas reģionālajiem NVO koordinatoriem un iekļaujot to politikas dokumentā, kas kalpos par pamatu šīs funkcijas finansēšanai.

Pilsoniskās sabiedrības dalības nostiprināšana lēmumu pieņemšanā un konsultācijas ar reģionālajiem NVO koordinatoriem ir būtiska APP sabiedriskās līdzdalības vērtībai. Kā jau formulēts iepriekš, apņemšanās aktivitātes ir pārbaudāmas, taču tām trūkst detaļu, piemēram, cik liels budžets vai citi resursi tiks piešķirti pasākumiem, cik daudz mācību vai informatīvo materiālu tiks nodrošināts, vai kuras mērķa grupas kuros reģionos tiks izveidotas. Tas apgrūtinā iespēju paredzēt apmērus, kādos šīs aktivitātes varētu uzlabot sabiedrības līdzdalību Latvijā. Tādēļ NNM pētniece novērtējusi potenciālo ietekmi kā nelielu.

NVO pārstāvji, kuri piedalījās koprades procesā, ierosināja starpposmu uzdevumus I.1. un I.3., un galīgais starpposmu uzdevumu variants tika pieņemts pēc konsultācijām ar Kultūras ministriju. Valsts kanceleja sniedza priekšlikumu I.2. starpposma uzdevumam, pamatojoties uz tās veikto izpēti un pārrunām Memoranda padomē.

Turpmākie soļi

NNM pētniece iesaka turpināt sabiedrības līdzdalības veicināšanas pasākumus. Šajā sakarā nākošajā rīcības plānā būtu jāparedz pilotprojekti jaunu metožu ieviešanai, lai iesaistītu mērķa grupas, kurām ir zems publiskās līdzdalības līmenis lēmumu pieņemšanas procesā sektorālu vai ģeogrāfisku ierobežojumu dēļ. Kā piemērs tam varētu būt ģimenes, kurām ir bērni ar īpašām vajadzībām, cilvēki ar zemiem ienākumiem un sievietes lauku apvidos.

¹ Latvijas Tiesību aktu portāls <https://likumi.lv/doc.php?id=197033> (pēdējo reizi skatīts 23.10.2018).

² Valdības mājaslapa priekšlikumu iesniegšanai administratīvā sloga mazināšanai <https://mazaksslogs.gov.lv/slogs/sakums/> (pēdējo reizi skatīts 23.10.2018).

³ Portāls ManaBalss.lv (sabiedrības iniciatīvu platforma, kurā ikviens Latvijas pilsonis var ievietot savu iniciatīvu un vākt parakstus tās nogādāšanai Saeimā) <https://manabalss.lv/> (pēdējo reizi skatīts 23.10.2018).

⁴ Oficiālais Latvijas valsts portāls Latvija.lv <https://www.latvija.lv/en/Epakalpojumi/EP177/Apraksts> (pēdējo reizi skatīts 23.10.2018).

⁵ “Kā veidot efektīvāku sabiedrības līdzdalību valsts un pašvaldību institūciju darbā?”. Pētījuma rezultātu prezentācija, ko sniedzis Valsts kancelejas direktors Jānis Citskovskis 2018. gada 29. augusta konferencē https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/attachments/2_i_dala_janis_citskovskis.pdf (pēdējo reizi skatīts 24.10.2018).

⁶ LR Ministru kabineta mājaslapa, https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/latvijas_pirmais_nacionalais_ricibas_plans_ogp_2012.g._eng.pdf (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

⁷ LR Ministru kabineta mājaslapa https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/ogp_2_plans_aktualizets_05.12.2016_eng_clean.pdf (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

(2.) Likumprojektu sagatavošanas un sabiedrības uzklaustīšanas portāls

Apņemšanās formulējums rīcības plānā

Redaktora piezīme: Latvijas valdība neiesniedza APP Latvijas rīcības plāna 2017.–2019. gadam oficiālo tulkojumu angļu valodā. Tādēļ turpmāk lasāma rīcības plāna oriģinālā latviešu valodas versija. Šis apņemšanās pilns teksts atrodams Latvijas rīcības plānā 2017.–2019. gadam šeit:

<https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/atvertas-parvaldibas-plans2017.pdf>.

- MK lēmumu pieņemšanas procesa modernizēšana, nodrošinot efektīvāku un ātrāku valsts pārvaldes TAP izstrādes, saskaņošanas, apstiprināšanas un kontroles procesu.
- Uzlabot sabiedrības līdzdalības vidi tiesību aktu jaunrades procesā, tādējādi iedzīvinot atvērtās pārvaldības principu un iniciatīvas un nodrošinot atbilstību Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādņēm 2014.–2020. gadam.

Rezultāta rādītāji (sasniedzamā vērtība trīs gadus pēc projekta beigām):

- 165 institūcijas (organizācijas), kas izmanto koplietošanas risinājumu “Vienotā tiesību aktu projektu izstrādes, saskaņošanas, apstiprināšanas un kontroles vide”, t.sk. 115 valsts pārvaldes institūcijas un 50 NVO (t.sk. valdības sociālo un sadarbības partneru organizācijas);
- tehnisko (neautomatizēto) darbību īpatsvars TAP sagatavošanas un saskaņošanas procesā sasniegs 33 % no esošajiem 100 %;
- trīs atkalizmantošanai un koplietošanai pieejamās saturiskās datu kopas, kas tiek publicētas Latvijas Atvērto datu portālā;
- publiskā elektroniskā pakalpojuma “Tiesību aktu projektu sabiedriskā apspriešana” izmantošanas pieaugums līdz 85 % no visiem iesniegtajiem viedokļiem.

Iznākuma rādītāji:

- četri pilnveidoti darbības procesi;
- ieviests TAP portāls;
- ieviests publiskais e-pakalpojums “Tiesību aktu projektu sabiedriskā apspriešana”.

Starpposma mērķi

2.1. Vienotā TAP izstrādes un saskaņošanas portāla izstrāde un ieviešana

2.2. Vienotā TAP izstrādes un saskaņošanas portāla lietošanai nepieciešamo normatīvo regulējumu izmaiņas

2.3. E-pakalpojuma “Tiesību aktu projektu sabiedriskā apspriešana” izstrāde un ieviešana

2.4. Darbības procesu uzlabošana

2.5. Datu kvalitātes pilnveide un datu atkalizmantošanas nodrošināšana, sagatavojot atkalizmantojamo datu kopas un publicējot tās Latvijas Atvērto datu portālā.

Sākuma datums: 1.07.2017.

Beigu datums: 31.12.2020.

Pārskats par apņemšanos	Pārbaudāmība		Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Potenciālā ietekme		Izpilde				Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?						
	Nav pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pieeja informācijai	Pilsoniskā līdzdalība	Atbildība sabiedrības	Tehnoloģija un inovācijas pārredzamībai un atbildībai pret sabiedrību	Nav	Maza	Vidēja	Transformējoša	Nav sākta	Ierobežota	Ievērojama	Pabeigta	Pasliktinājās	Nemainījās	Uz robežas	Ievērojami	Izcili
2. Kopumā		✓	✓	✓		✓			✓		Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				

Konteksts un mērķi

Pašlaik spēkā esošās juridiskās procedūras nosaka, ka obligāti nepieciešams konsultēties par dokumentiem, kas interesē sabiedrību, vai nu tiešsaistē, vai citos formātos, atkarībā no problēmas, mērķa grupām, kuras tiek ietekmētas, un institucionālajiem resursiem. Valdības pienākums ir arī publicēt projektus (TAP – juridisko dokumentu projekti – tiesisko aktu projekti) Ministru kabineta mājaslapā tiešsaistē, lai varētu saņemt komentārus, un ziņot par konsultācijām un sabiedrības līdzdalību anotāciju sagatavošanā projektiem. Tomēr, ne vienmēr ir viegli izsekot jaunu politikas dokumentu projektu vai juridisko aktu izstrādes procesam. Plānotie grozījumi un termiņi netiek publicēti tajā pašā mājaslapā, tādēļ, lai sekotu jaunākajām norisēm, regulāri jāapmeklē vairāku iestāžu mājaslapas.

Analizējot šo apņemšanos iepriekšējos NNM ziņojumos,¹ pilsoniskā sabiedrība pieprasīja vēl plašāku izpildvaras izstrādāto normatīvo aktu projektu sasaisti ar Saeimas projektiem un Latvijas nostāju ES jautājumos. Tas nozīmē, ka organizācija, kura seko konkrētai politikas problēmai, varētu redzēt arī to, kā projects izmainās Saeimas komisijās, ja tiek noformulēta nacionālā nostāja šajā jautājumā, un tai būtu iespēja to ietekmēt. Tagad NVO var sekot likumprojektu izstrādei Saeimā publiski pieejamajā Saeimas datubāzē. Tur tām jāatrod saite starp Ministru kabinetā apspriestajiem projektiem un Saeimā apspriestajiem. Ja datubāzes nav savienotas, deputātiem nav viegli atrast pilsoniskās sabiedrības iepriekš procesā iesniegtos viedokļus (Ministru kabineta fāzē), un NVO ir spiestas tos iesniegt vēlreiz. Pieeja nacionālās nostājas izstrādei par ES likumiem ir nodrošināta tām NVO, kuras sadarbojas ar Ārlietu ministriju, kur tām ir pieeja interesējošām pozīcijām. Šo divu datubāzu pievienošana portālam varētu tikt iekļauta nākošajās APP apņemšanās, kad šis investīciju projects tiks realizēts.

Šī apņemšanās ir vērsta uz iespēju paplašināšanu izmantot e-līdzdalības instrumentus.² Īpašs portāls juridisko un politikas dokumentu projektu izvietošanai ir paredzēts, lai palīdzētu iedzīvotājiem aktīvi piedalīties politikas plānošanas procesā. Kā izklāstīts rīcības plānā, portālā tiktu iekļautas vairākas iespējas likumprojektus (kopā ar konsultāciju materiāliem par šiem dokumentiem) darīt pieejamus vienā tiešsaistes portālā, vienkāršojot līdzdalības procesu. Šīs iespējas ietver:

- lietotājdraudzīgu saskarni pilsoniskajai sabiedrībai, lai tā varētu uzzināt par politikas un likumu projektu izstrādes vēsturi, tajā skaitā par labojumiem, kas tikuši izdarīti projektos;
- platforma, kurā pilsoņi varētu izteikt savus viedokļus par normatīvo aktu un politikas dokumentu projektiem, un
- trīs atklātas datu kopas – politikas dokumenti, juridiskie dokumenti (t.sk. projekti) un anotācijas – klasificētas pēc organizatoriskās struktūras un mašīnlasāmā formātā.

Apņemšanās ir būtiska tādām APP vērtībām kā pieeja informācijai, pilsoniskā līdzdalība, kā arī tehnoloģiju un inovāciju izmantošana aklātuma un atbildības sabiedrības priekšā īstenošanai. Tā ir turpinājums Latvijas pirmajam (2013.–2014.)³ un otrajam (2015.–2017.) rīcības plānam,⁴ un daļa no

ilgtermiņa investīciju projekta jaunu IT sistēmu ieviešanai valsts pārvaldē. Divu iepriekšējo rīcības plānu darbības laikā tika izveidota juridiskā bāze portāla radīšanai, un Ministru kabinets apstiprināja projektu kā vienu no finansēšanas prioritātēm savā investīciju programmā.⁵ Valsts kanceleja uzsvēra, ka tam uzņēmumam, kurš uzvarēs konkursā, būs jāatsaucas uz pilsoniskās sabiedrības vajadzībām.⁶

Lielākā daļa starpposma uzdevumu ir ir pārbaudāmi, taču no apraksta nav skaidrs, kāds būs attiecīgais regulējums (2.2. uzdevums). Apņemšanās arī skaidri nepasaka, vai un kā testēšanā/uzlabošanā (2.4. uzdevums) tiks iesaistīti lietotāji – pilsoniskās sabiedrības pārstāvji.

Ja šī apņemšanās tiks pilnībā īstenota, tai varētu būt vidēja ietekme uz sabiedrības iespēju kontrolēt likumprojektu izstrādi, sekot jaunu politiku un likumu izstrādei un sniegt atgriezenisko saiti dažādos likumprojekta izstrādes posmos.

Turpmākie soļi

Projekta realizācijas grafiks aptver ilgāku laiku par APP rīcības plāna divu gadu ciklu. Tādēļ NVO varēs izvērtēt tikai izmēģinājuma versijas un sniegt komentārus par novērojumiem nākošā rīcības plāna periodā.

Pašreizējā rīcības plāna izstrādes laikā pilsoniskā sabiedrība uzstāja uz iesaistīšanos visu tehnisko risinājumu izmēģinājumos.⁷ NNM pētniece rekomendē turpināt izcelt šo apņemšanos nākošajā rīcības plānā, galveno uzmanību pievēršot ieinteresēto pušu iesaistīšanai tehnoloģisko risinājumu izstrādē. Turpmākie soļi pēc šīs apņemšanās īstenošanas varētu būt likumdevēja un izpildvaras likumu izstrādes datubāzu sasaiste.

¹ Open Government Partnership mājaslapa https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Latvia_Progress-Report_2015-2017_for-public-comment_0.pdf (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

² LR Ministru kabineta mājaslapa <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2015-09-23&dateTo=2016-09-22&mk&text=653&org=0&area=0&type=0> (pēdējo reizi skatīts 02.11.2018).

³ LR Ministru kabineta mājaslapa https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/latvijas_pirmais_nacionalais_ricibas_plans_ogp_2012.g._eng.pdf (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

⁴ LR Ministru kabineta mājaslapa https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/ogp_2_plans_aktualizets_05.12.2016_eng_clean.pdf (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

⁵ LR Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas mājaslapa, http://www.varam.gov.lv/lat/likumdosana/normativo_aktu_projekti/2014_2020_gada_eiropas_savienibas_fondi/?doc=20890 (pēdējo reizi skatīts 02.11.2018).

⁶ Intervijas ar Valsts kancelejas pārstāvjiem, sagatavojot 2. rīcības plāna termiņa beigu ziņojumu.

⁷ Sabiedriskās politikas centra "Providus" mājaslapa <http://providus.lv/article/atvertas-parvaldibas-partneribas-plans-2017-2019-velmju-saraksts-latvijas-uzdevumiem> (pēdējo reizi skatīts 26.11.2018).

(3.) Atvērto datu portāls

Apņemšanās formulējums rīcības plānā

Redaktora piezīme: Latvijas valdība neiesniedza APP Latvijas rīcības plāna 2017.–2019. gadam oficiālo tulkojumu angļu valodā. Tādēļ turpmāk lasāma rīcības plāna oriģinālā latviešu versija. Šis apņemšanās pilns teksts atrodams Latvijas rīcības plānā 2017.–2019. gadam šeit:

<https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/atvertas-parvaldibas-plans2017.pdf>.

Izveidot efektīvu Latvijas valsts un pašvaldību iestāžu atvērto datu portālu www.data.gov.lv un veicināt datu atvēršanu:

- lai veicinātu publiskās pārvaldes datu atvēršanu, izstrādāt un izskaidrot datu publicēšanas formātus, standartus, metodiku;
- iestrādāt grozījumus normatīvajos aktos, nosakot Latvijas Atvērto datu portāla darbību, ievērojot personas datu aizsardzības prasības un principus;
- identificēt pieprasījumu pēc konkrētām datu kopām, tajā skaitā:
- izvērtēt ieguvumus un iespējas, mainot datu finansēšanas modeli;
- kopā ar sadarbības partneriem apkopot prioritāri atveramo datu kopu sarakstu, kuru atvēršana ir sabiedrības interesēs.

Rezultāta rādītāji (sasniedzamā vērtība trīs gadus pēc projekta beigām):

- palielinās datu apjoms Atvērto datu portālā (ieguldījums publiskā sektora vidējā informācijas atkalizmantošanas indeksā (2015.g. – 0 punkti, trīs gadus pēc projekta beigām – 100));
- apkopots prioritāri publicējamo datu kopu saraksts un vērtīgu datu atvēršanas ieguvumi;
- īstenots vajadzību monitorings, pastāvīgi analizējot un uzraugot situāciju valsts pārvaldes iestādēs;
- apzinātas sabiedrības vajadzības pēc datiem, noskaidrots to izmantošanas apjoms un apmierinātība ar pieejamajiem datiem.

Iznākuma rādītāji:

- publicētas 120 datu kopas Atvērto datu portālā;
- izstrādāta metodika datu publicēšanai Atvērto datu portālā;
- veikts vajadzību monitorings.

Starpposma mērķi

3.1. Atvērto datu portāla publicēšana

3.2. Datu kopu publicēšana Atvērto datu portālā

3.3. Datu publicēšanas metodikas izstrāde

3.4. Datu publiskošanas izmaksu un ietekmes uz valsts budžetu izvērtējums (informācijas sniegšana Ministru kabinetam)”

Sākuma datums: 1.07.2017.

Beigu datums: 30.06.2019.

	Nav pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pieeja informācijai	Pilsoniskā līdzdalība	Atbildība sabiedrības priekšā	Tehnoloģija un inovācijas pārredzamībai un atbildībai pret sabiedrību	Nav	Maza	Vidēja	Transformējoša	Nav sāktā	Ierobežota	Ievērojama	Pabeigta	Pasliktinājās	Nemainījās	Uz robežas	Ievērojami	Izcili
3. Kopumā		✓	✓	✓		✓			✓		Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				

Konteksts un mērķi

Šī apņemšanās turpinās no Latvijas pirmā (2013.–2014.)¹ un otrā (2015.–2017.) rīcības plāna.² Otrā rīcības plāna perioda beigās valdība bija nodrošinājusi juridisko bāzi un tehnisko atbalstu, lai valsts iestādes varētu publicēt datus atvērto datu formātā. Papildus jaunajām atvērto datu vadlīnijām un datu terminu juridiskajām definīcijām, atvērto datu portāla beta versija, kas jau ir pieejama tiešsaistē, saturēja 32 datu kopas no 12 iestādēm. Datu kopas bija brīvi pieejamas atkārtotai izmantošanai, un tām bija piešķirta *Creative Commons* licence. Likumā tika noteikts, ka gadījumos, kad datu kopas nav brīvi pieejamas, to cena nedrīkst pārsniegt to ievākšanas pašizmaksu. Salīdzinot ar izejas pozīcijām, kad datu vadlīnijas un atvērto datu kultūra visumā neeksistēja,³ šī apņemšanās noveda pie ievērojamiem uzlabojumiem informācijas pieejamībā. Tomēr 2015.–2017. NNM gala ziņojumā tika aizrādīts, ka vairākas valsts iestādes, kas uzkrāj datus, piemēram, Valsts Zemes dienests, joprojām daļēji tika finansētas no datu pārdošanas. Piemēram, ģeotelpiskie dati galvenokārt pieejami tikai par maksu.⁴ Pat valsts un pašvaldību iestādes dažos gadījumos bija spiestas maksāt citām valsts institūcijām, lai iegūtu nepieciešamos datus.⁵

Pašreizējā rīcības plānā valdība ir apņēmusies izveidot prioritāšu sistēmu datu kopu vidū, kas izsniedzamas brīvos datu formātos (bez maksas), un organizēt popularizēšanas pasākumus par to, kādi dati ir pieejami šajos formātos. Valdība arī apņemas palielināt atvērto datu portālā pieejamo datu kopu skaitu un paplašināt to iestāžu loku, kas izsniedz datus. Šī apņemšanās ir būtiska APP informācijas pieejamības vērtībai. Turklāt rīcības plāns nosaka, ka datu publicēšanas prioritātes tiks izlemtas konsultācijās ar ieinteresētajām pusēm, tādējādi šo apņemšanos padarot būtisku arī sabiedrības līdzdalības jomā.

Apņemšanās konkrēti nenosaka to, kādas datu kopas tiks publicētas un konkrēti kuras iestādes sāks publicēt atvērto datus pēc noklusējuma. Tomēr šī apņemšanās ir pozitīvs nākošais solis pēc datu portāla izveidošanas un pirmās valdības rīcībā esošo datu kopas publicēšanas. Atvērto datu publicēšanas metodoloģijas izstrāde un izmaksu analīzes veikšana ir svarīgs solis, lai nodrošinātu atvērto datu publicēšanu pēc noklusējuma, jo tas potenciāli var transformēties politikas dokumentā. Tādējādi, potenciālā ietekme ir vērtējama kā vidēja.

Turpmākie soļi

Pēc pašreizējā rīcības plāna īstenošanas, joprojām būs nepieciešami papildu pasākumi, lai nodrošinātu to, ka valsts iestādes publicē datus pēc noklusējuma un ka dati ir publiski pieejami bez maksas. Valdībai būtu jāveic pasākumi, lai iedrošinātu pieejamo datu izmantošanu.

Īstermiņā valdība varētu veikt dažus pasākumus, lai rosinātu atvērto datu pieejamību un izmantošanu. Piemēram, *Transparency International* Latvijas nodaļa “Delna”, pamatojoties uz salīdzinošo pētījumu par Latviju, Zviedriju un Somiju, ierosina veikt šādus pasākumus:⁶

- Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB) varētu definēt, kāda nacionālā datu infrastruktūra ir nepieciešama tā darbam, un izstrādāt grafiku datu atvēršanai;
- Valdība varētu konsultēties ar NVO, lai noskaidrotu, kāda tipa dati ir vislietderīgākie pretkorupcijas darbībai.

Pamatojoties uz šiem ierosinājumiem, NNM pētniece rekomendē nākošajā rīcības plānā iekļaut apņemšanos par atvērto datu nodrošināšanu korupcijas atmaskošanai un novēršanai. Piemēram, Latvija varētu nodrošināt atvērto datu formātu KNAB datu kopām par politisko partiju finansēšanas reģistriem, Saeimas balsošanas protokoliem, kā arī patiesā labuma guvēju reģistru. Šie dati pašlaik nav pieejami atvērto datu formātā. KNAB informēja APP sekretariātu, ka tad, ja valdība apstiprinās Elektroniskās datu ievades sistēmas noteikumus (VSS 494), tad politisko partiju finansētāju reģistrs atvērto datu formātā būs pieejams jau 2019. gadā⁷. Bez tam valdībai līdz ar Valsts ieņēmumu dienestu un Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju būtu jāstrādā, lai nodrošinātu valsts amatpersonu deklarāciju publicēšanu atvērto datu formātā.

Ziņojuma pirmspubicēšanas periodā VARAM sniedza informāciju, ka tā veicinājusi atvērto datu lietošanu ministrijās un valsts institūcijās kā semināros, tā izstrādājot atvērto datu stratēģiju rīcības plānu turpmākajiem trim gadiem⁸.

¹ LR Ministru kabineta mājaslapa

https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/latvijas_pirmais_nacionalais_ricibas_plans_ogp_2012.g._eng.pdf (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

² LR Ministru kabineta mājaslapa

https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/ogp_2_plans_aktualizets_05.12.2016_eng_clean.pdf (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

³ Datu Skola, "Latvija ceļā uz atvērtiem datiem" (*Latvia on its way to open data*), 2016. gada 29. augusts,

<http://www.datuskola.lv/2016/08/29/latvia-on-its-way-to-open-data/> (pēdējo reizi skatīts 02.11.2018).

⁴ Latvijas Atvērto tehnoloģiju asociācijas mājaslapa <http://lata.org.lv/seminars-diskusija-par-latvijas-geotelpisko-datu-atversana/> (pēdējo reizi skatīts 02.11.2018).

⁵ LR Ministru kabineta mājaslapa http://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/isp_13_07_2017_protokols_0.pdf (pēdējo reizi skatīts 02.11.2018).

⁶ Sabiedrības par atklātību "Delna" mājaslapa <https://delna.lv/lv/2018/11/22/jauna-publikacija-dati-un-korupcijas-mazinasana-latvija-zviedrija-un-somija/> (pēdējo reizi skatīts 29.11.2018).

⁷ KNAB sniegtā informācija APP sekretariātam ziņojuma pirmspubicēšanas periodā. Atsauce uz minēto tiesību aktu projektu" <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40473621> (pēdējo reizi skatīts 24.07.2019).

⁸ VARAM sniegtā informācija APP sekretariātam ziņojuma pirmspubicēšanas periodā.

(4.) Lēmumu pieņemšanas procesa un lobēšanas atklātums

Apņemšanās formulējums rīcības plānā

Redaktora piezīme: Latvijas valdība neiesniedza APP Latvijas rīcības plāna 2017.–2019. gadam oficiālo tulkojumu angļu valodā. Tādēļ turpmāk lasāma rīcības plāna oriģinālā latviešu valodas versija. Šis apņemšanās pilns teksts atrodams Latvijas rīcības plānā 2017.–2019. gadam šeit: <https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/atvertas-parvaldibas-plans2017.pdf>.

Veicināt lēmumu pieņemšanas procesa valsts institūcijās un lobēšanas atklātumu:

- identificēt galvenās ar lobēšanu un tās atklātības trūkumu saistītās problēmas likumdošanas un izpildvaras institūcijās un apzināt dažādu iesaistīto pušu redzējumu par to risinājumu;
- veicināt izpratni par atklātību lēmumu pieņemšanas procesā, lēmumu un to pamatojuma izskaidrošanu sabiedrībai, ieviešot vienotas vērtības un ētikas principus valsts pārvaldē.

Starpposma mērķis

4.1. Organizēt fokusa grupu diskusijas par lobēšanas atklātību

Sākuma datums: 1.07.2017.

Beigu datums: 30.07.2019.

Pārskats par apņemšanos	Pārbaudāmība		Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Potenciālā ietekme				Izpilde				Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?				
	Nav pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pieeja informācijai	Pilsoniskā līdzdalība	Atbildība sabiedrības priekšā	Tehnoloģija un inovācijas pārredzamībai un atbildībai pret sabiedrību	Nav	Maza	Vidēja	Transformējoša	Nav sāta	Ierobežota	Ievērojama	Pabeigta	Pasīkinājās	Nemainījās	Uz robežas	Ievērojami	Izcili
4. Fokusa grupu diskusijas		✓		✓				✓			Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				

Konteksts un mērķi

Šī apņemšanās turpinās no Latvijas pirmā (2013.–2014.)¹ un otrā (2015.–2017.) rīcības plāna.² Pirmā rīcības plāna periodā KNAM sagatavoja un iesniedza Ministru kabinetam likumprojektu, taču tas netika pieņemts. Tā vietā Ministru kabinets ierosināja aplūkot iespējas veikt grozījumus citos likumos kā lietderīgāku pasākumu lobēšanas atklātības nodrošināšanai. Kaut gan Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB) piedāvāja sniegt rekomendācijas Saeimas komisijai, tomēr līdz šī rīcības plāna uzsākšanai tās nebija apstiprinātas.³

Kaut gan lēmumu pieņemšana Latvijā ir visumā atklāta, joprojām ir gadījumi, kad tā nav pārredzama. Piemēram, ministriju ierēdņiem un Saeimas deputātiem nav pienākuma atklāti runāt par savām tikšanās reizēm ar īpašu interešu grupu pārstāvjiem. Atklātībā nonākušie ietekmīgu, biznesā aktīvu politiķu sarunu ieraksti parādīja, kā biznesa intereses var ietekmēt institūcijas un masu informācijas līdzekļus.⁴

Šīs apņemšanās mērķis ir izveidot kopēju izpratni par vērtībām un ētiku valsts pārvaldē, kā arī apzināt ieinteresēto pušu ieguldījumu, organizējot fokusa grupu diskusijas par lobēšanu. Tomēr nav īsti skaidrs, kā šīs fokusa grupu diskusijas ietekmēs politikas izstrādi par lobēšanas atklātumu. Rīcības plānā nav paskaidrots, kā fokusa grupu diskusijas tiks organizētas vai kuras mērķa grupas tiks

iesaistītas. Tāpat nav saprotams, vai diskusiju secinājumi tiks izmantoti un vai to rezultātā taps kāds politikas dokuments. Tādēļ potenciālā ietekme tiek vērtēta kā maza.

Turpmākie soļi

Lobēšanas atklātums Latvijā ir svarīga politikas joma, par kuru jāturpina diskutēt un valdībai jārīkojas, lai panāktu uzlabojumus. Ņemot vērā nesenās izmaiņas Saeimas sastāvā pēc 2018. gada oktobra vēlēšanām,⁵ ar jaunās Saeimas atbalstu KNAB un ieinteresētajām NVO jāplāno daudz spēcīgākas apņemšanās saistībā ar lobēšanas atklātumu un atbildību sabiedrības priekšā.

Lai tiktu pieņemti spēcīgi lobēšanas atklātuma likumi, nepieciešams konsultēties ar attiecīgajām ieinteresētajām pusēm, ieskaitot politiķus, lobiju grupas, sabiedriskās organizācijas, kas nodarbojas ar noteiktu ideju aizstāvēšanu, presi un valdības pārstāvjus. Nākošajā rīcības plānā jāiekļauj apņemšanās par attiecīgas politikas izstrādi, plaši iesaistot šīs ieinteresētās puses. Nākošais solis būtu noskaidrot šo konsultāciju rezultātus.

¹ LR Ministru kabineta mājaslapa

https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/latvijas_pirmais_nacionalais_ricibas_plans_ogp_2012.g._eng.pdf, (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

² LR Ministru kabineta mājaslapa

https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/ogp_2_plans_aktualizets_05.12.2016_eng_clean.pdf (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

³ Open Government Partnership mājaslapa

https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Latvia_EOT_Report_2015-2017_EN.pdf (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

⁴ Nopludināto sarunu noraksti <https://web.archive.org/web/20170803080641/http://www.irlv.lv/ridzenessarunas/> (pēdējo reizi skatīts 07.11.2018).

⁵ Centrālās vēlēšanu komisijas mājaslapa <https://sv2018.cvk.lv/pub/ElectedCandidates> (pēdējo reizi skatīts 28.02.2019).

(5.) Interaktīvais budžets

Apņemšanās formulējums rīcības plānā

Redaktora piezīme: Latvijas valdība neiesniedza APP Latvijas rīcības plāna 2017.–2019. gadam oficiālo tulkojumu angļu valodā. Tādēļ turpmāk lasāma rīcības plāna oriģinālā latviešu valodas versija. Šis apņemšanās pilns teksts atrodams Latvijas rīcības plānā 2017.–2019. gadam šeit: <https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/atvertas-parvaldibas-plans2017.pdf>.

Sākot ar 2017. gada valsts budžetu un turpmāk ik gadu, interaktīvā veidā tiks atspoguļota informācija par gadskārtējo valsts budžetu FM tīmekļvietnē.

Apņemšanās mērķa grupa ir sabiedrība – ikviens interesents.

Sabiedrībai būs iespēja uzskatāmā un saprotamā veidā uzzināt un izsekot, kādās jomās un kādā apmērā tiek ieguldīta nodokļu maksātāju nauda un kādi rezultāti sagaidāmi.

Starpposma mērķis

5.01.2018. gada valsts budžets atspoguļots interaktīvā veidā FM tīmekļvietnē 2018. gada 1. pusgads

Sākuma datums: 1.01.2018.

Beigu datums: 31.12.2018.

Pārskats par apņemšanos	Pārbaudāmība		Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Potenciālā ietekme		Izpilde				Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?						
	Nav pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pieeja informācijai	Pilsoniskā līdzdalība	Atbildība sabiedrības priekšā	Tehnoloģija un inovācijas pārredzamībai un atbildībai pret sabiedrību	Nav	Maza	Vidēja	Transformējoša	Nav sākta	Ierobežota	Ievērojama	Pabeigta	Pasliktinājās	Nemainījās	Uz robežas	Ievērojami	Izcili
5. Interaktīvs budžeta instruments		✓	✓			✓			✓		Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				

Konteksts un mērķi

Šis apņemšanās mērķis ir palielināt atklātumu un sabiedrības izpratni par valsts budžetu. Pašlaik valsts budžets ir aplūkojams tā tapšanas gaitā Ministru kabineta mājaslapā. Tas pieejams arī pirms tā apspriešanas Kabineta sēdēs,¹ un Saeimas mājaslapā.² Pēc apstiprināšanas budžets tiek publicēts Finanšu ministrijas mājaslapā. Tie budžeta likuma aspekti, kas interesē NVO, dažkārt tiek apspriesti Memoranda padomē, un visi grozījumi tiek publicēti ar anotācijām, kurās paskaidrotas izmaiņas. Pēc tam Finanšu ministrija publicē informāciju par apstiprināto budžetu savā mājaslapā. Tomēr budžeta dokumentācija bieži ir ļoti tehniska un nedod lielu izpratni par to, kādus plānotos politikas rezultātus paredzams sasniegt. Līdz 2017. gadam budžeta likums (budžets, grozījumi nodokļu un citos likumos) tika publicēts PDF formātā, ierobežojot pieejamo datu atkārtotu lietošanu un apgrūtinot informācijas meklēšanu.³ Turklāt tabulas ar skaitļiem nesniedza informāciju par plānotajiem rezultātiem.⁴

Lai risinātu šo problēmu, Finanšu ministrija sadarbojas ar Latvijas Pretkrāpšanas kustību “Atkrāpies!” (kurai pievienojušās ministrijas, valdības institūcijas, NVO un uzņēmumi), lai izstrādātu interaktīvu instrumentu, ar kura palīdzību uzlabotu ar budžetu saistītas informācijas un datu navigāciju.⁵ Šis instruments palīdzēs arī sasaistīt budžeta skaitļus ar gaidāmajiem politikas rezultātiem – gala produktiem un rezultātiem. Tādējādi nodokļu maksātāji var pārliecināties un izvērtēt, kā viņi dod

ieguldījumu sabiedriskajā labumā, kuru nodrošina valsts. Šis apņemšanās mērķis ir darīt šo instrumentu pieejamu visiem valsts budžetiem, kas publicēti Finanšu ministrijas mājaslapā kopš 2018. gada, un pārnest datus uz atvērto datu portālu, kur tie būs pieejami atkārtotai lietošanai piemērotos formātos. Šī apņemšanās ir būtiska APP vērtībām, kas saistītas ar informācijas pieejamību un tehnoloģijas un inovāciju izmantošanu atklātībai un atbildībai sabiedrības priekšā.

Apņemšanās ir pietiekami specifiska, lai varētu pārbaudīt tās izpildi. Budžeta instruments un portāls varētu novest pie vidējas ietekmes izmaiņām budžeta informācijas pieejamībā Latvijā. Ja budžeta informācija tiek arī izvietota atvērto datu portālā, politikas analītiķiem un pētniekiem rastos iespēja dot kvalitatīvus izpētes un politikas ierosinājumus. Instruments varētu kļūt par vērtīgu resursu presei, nevalstiskajām organizācijām, pētniekiem un politikas analītiķiem, lai kontrolētu valdības politiku un institūcijas un sagatavotu datus informācijā balstītām politikas korekcijām.

Apņemšanās nav tapusi koprades procesā radušos priekšlikumu rezultātā, bet tikusi iekļauta rīcības plānā pēc Finanšu ministrijas iniciatīvas. Finanšu ministrija uzskatīja šo instrumentu par labu paraugu sadarbībai ar ieinteresētajām pusēm, lai padarītu budžeta informāciju saprotamu un veicinātu pozitīvu attieksmi pret nodokļu maksāšanu. Kustības “Atkrāpies” dalībnieki ir ieinteresēti vadīt savu biznesu ar visiem spēlētājiem vienādiem nosacījumiem, kad visi maksā nodokļus. Šis instruments varētu kalpot šo interesentu primārajām vajadzībām.

Turpmākie soļi

Kaut gan šī apņemšanās varēt uzlabot budžeta informācijas pieejamību, jāatzīmē, ka rīcības plāna sagatavošanas sanāksmē sabiedrības pārstāvji pieprasīja instrumentu, ar kura palīdzību viņi varētu atklāti kontrolēt valdības tēriņus. Tas nozīmētu ne tikai kontrolēt budžeta plānu, bet arī to, kā plāns tiek realizēts praksē. Pārstāvji norādīja, ka būtu noderīgi redzēt, kad, kam un par kādiem pakalpojumiem tiek veikti maksājumi no plānotā budžeta⁶ Apņemšanās ar nolūku izskaidrot valsts izdevumus varētu būt laba nākošā aktivitāte budžeta atklātumam.

Diskusijas Memoranda padomē⁷ parāda, ka ir nepieciešamība labāk izskaidrot budžeta sagatavošanas procesu, lai pilsoniskā sabiedrība saprastu, kad un pie kā griezties, lai atbildīgās ministrijas ņemtu vērā NVO vajadzības, iesniedzot savus pieteikumus nākošā gada budžetam. Tādēļ NNM pētniece iesaka, lai turpmākie rīcības plāni tiktu veidoti saprotamos, interaktīvos formātos, piemēram, sasaistot skaitļus ar plānotajiem politikas rezultātiem budžeta sagatavošanas procesa posmos.

¹ LR Ministru kabineta mājaslapa, [2015.pdf](http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40464329)<http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40464329> (pēdējo reizi skatīts 07.11.2018).

² LR Ministru kabineta mājaslapa [2015.pdf](http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40464329)<http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40464329> (pēdējo reizi skatīts 07.11.2018).

³ LR Finanšu ministrijas mājaslapa http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/valsts_budzets/budzeta_paskaidrojumi/2017_gads2/www.visidati.lv/aptauja/1280243621/www.visidati.lv/aptauja/1280243621/ (pēdējo reizi skatīts 07.11.2018).

⁴ LR Finanšu ministrijas mājaslapa http://www.fm.gov.lv/files/valstsbudzets/2017-02-10_14_12_04_FMPask_AD_100217_bud2017.pdf (pēdējo reizi skatīts 07.11.2018).

⁵ Latvijas Pretkrāpšanas kustības “Atkrāpies” mājaslapa <http://atkrapijes.lv/> (pēdējo reizi skatīts 07.11.2018).

⁶ Sabiedriskās politikas centra “Providus” mājaslapa http://providus.lv/article_files/3299/original/OGPidejuApkopojumsFINAL.pdf?1490952718 (pēdējo reizi skatīts 02.11.2018).

⁷ Memoranda padomes sanāksme, 2018. gada 31. oktobrī <https://www.youtube.com/watch?v=tpCLCK6HQZE> (pēdējo reizi skatīts 02.11.2018).

(6.) Atbalsta mehānisms trauksmes cēlāju aizsardzībai

Apņemšanās formulējums rīcības plānā

Redaktora piezīme: Latvijas valdība neiesniedza APP Latvijas rīcības plāna 2017.–2019. gadam oficiālo tulkojumu angļu valodā. Tādēļ turpmāk lasāma rīcības plāna oriģinālā latviešu versija. Šis apņemšanās pilns teksts atrodams Latvijas rīcības plānā 2017.–2019. gadam šeit: <https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/atvertas-parvaldibas-plans2017.pdf>.

Veicināt efektīva trauksmes celšanas un trauksmes cēlāju aizsardzības mehānisma ieviešanu:

- veikt informatīvus pasākumus, kas veicina izpratni par trauksmes celšanu un trauksmes cēlāju aizsardzību;
- popularizēt iespējas celt trauksmi kompetentajām iestādēm;
- veicināt efektīva vienotā trauksmes celšanas mehānisma izstrādi un ieviešanu;
- izpētīt labo praksi, kā efektīvāk nodrošināt trauksmes cēlāju aizsardzību.

Starpposma mērķi

6.1. Biedrības “Sabiedrība par atklātību Delna” informatīva kampaņa – izstāde par trauksmes celšanu

6.2. Starptautiska konference “Trauksmes celšanas veicināšana un trauksmes cēlāju aizsardzība”

Sākuma datums: 1.07.2017.

Beigu datums: 30.07.2019

Pārskats par apņemšanos	Pārbaudāmība		Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Potenciālā ietekme				Izpilde				Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?				
	Nav pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pieeja informācijai	Pilsoniskā līdzdalība	Atbildība sabiedrības priekšā	Tehnoloģija un inovācijas pārredzamībai un atbildībai pret sabiedrību	Nav	Maza	Vidēja	Transformējoša	Nav sāta	Ierobežota	Ievērojama	Pabeigta	Pasliktinājās	Nemainījās	Uz robežas	Ievērojami	Izcili
6. Kopumā		✓			✓			✓			Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				

Konteksts un mērķi

Latvijā likums trauksmes cēlāju aizsardzībai pieņemts 2018. gada oktobrī. Likumprojekts tika sagatavots kā daļa Latvijas otrā APP rīcības plāna un Trauksmes celšanas likums stājās spēkā 2019. gada 1. maijā. Starp līguma nosacījumiem ir prasība izveidot trauksmes cēlāju aizsardzības sistēmas organizāciju iekšienē un nodrošināt trauksmes cēlāju aizsardzības pasākumus, piemēram, anonimitāti, aizliegumu vērsties pret personu un pierādīšanas pienākumu no darba devēja puses. Likums pieprasa nodrošināt iespēju vērsties pie kompetentās institūcijas un nosaka Valsts kancelejas kompetenci būt par vidutāju, kļūstot par trauksmes cēlāju kontaktpunktu.

Šis apņemšanās mērķis ir palielināt sabiedrības izpratni par trauksmes cēlāju aizsardzību, iedrošināt cilvēkus informēt kompetentās iestādes par gadījumiem, kad vara tiek pretlikumīgi izmantota biznesa vidē vai pārvaldībā. Šī apņemšanās paredz divas aktivitātes – izstādi un informatīvu kampaņu un starptautisku konferenci par trauksmes cēlāju aizsardzību. Apņemšanās plašā mērogā tiecas

paaugstināt izpratni par esošajiem trauksmes cēlēju aizsardzības mehānismiem un tā ir būtiska APP vērtībai – atbildībai sabiedrības priekšā.

Apņemšanās pasākumiem trūkst ziņu par informatīvās kampaņas paredzamo tvērumu, kuras mērķa grupas tiks iesaistītas, kādi informācijas kanāli izmantoti. Plānotā starptautiskā konference arī nedod atbildes par tās mērķa auditoriju, runātājiem un plānoto ieguldījumu, tvērumu un konferences dokumentu vēlāko pieejamību. Ja tās tikur pilnībā īstenotas, izstāde un konference, iespējams, varētu sniegt ieguldījumu izpratnes palielināšanā par trauksmes cēlēju aizsardzību un jauno likumu, kuru pieņēmusi Saeima. Tomēr tās potenciālo ietekmi nevar novērtēt citādi kā mazu, vadoties no rīcības plānā sniegtā apraksta.

Turpmākie soļi

Izpratnes palielināšana par likumu, kas stājās spēkā 2019. gada martā ir svarīga, lai izglītotu un aktivizētu iedzīvotājus skaidrojot, kāda aizsardzība viņiem tiek sniegta un kā izmantot jauno likumu savā darbavietā (gan privātos uzņēmumos, gan valsts iestādēs). Tomēr, tā kā formulējumā trūkst skaidrības par plānotajiem rezultātiem, mērķa grupām un informācijas kanāliem, NNM pētniece neiesaka pārnest šo apņemšanos uz nākošo rīcības plānu. Tā vietā NNM pētniece rekomendē turpināt izstrādāt efektīvākus mehānismus un kanālus, lai iedzīvotāji varētu ziņot par pārkāpumiem. Tiek ieteikts iesaistīt arī Saeimu, lai īstenotu nākotnes apņemšanās par trauksmes cēlēju aizsardzību, jo jebkādu grozījumu veikšanai Trauksmes celšanas likumā būs nepieciešams Saeimas apstiprinājums.

(7.) Ētikas kodekss

Apņemšanās formulējums rīcības plānā

Redaktora piezīme: Latvijas valdība neiesniedza APP Latvijas rīcības plāna 2017.–2019. gadam oficiālo tulkojumu angļu valodā. Tādēļ turpmāk lasāma rīcības plāna oriģinālā latviešu versija. Šis apņemšanās pilns teksts atrodams Latvijas rīcības plānā 2017.–2019. gadam šeit: <https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/atvertas-parvaldibas-plans2017.pdf>.

Veikt mērķtiecīgus ieviešanas pasākumus, lai veicinātu izpratni par valsts pārvaldes vērtībām un ētikas principiem:

- apstiprināt vienoto valsts pārvaldes vērtību un ētikas principu kodeksu;
- izstrādāt metodisku materiālu par valsts pārvaldes vērtībām un ētikas principiem un izplatīt to valsts pārvaldē;
- organizēt visās ministrijās, piedaloties to padotības iestādēm, skaidrojošus pasākumus par valsts pārvaldes vērtībām un ētikas principiem;
- izstrādāt e-apmācību kursu par valsts pārvaldes vērtībām un ētikas principiem;
- valsts pārvaldes iestādēs veicināt nodarbināto izpratni un diskusiju par vērtībām un ētikas principiem un tiem atbilstošu rīcību.

Starpposma mērķi

7.1. Metodisks materiāls par valsts pārvaldes vērtībām un ētikas principiem un izplatīt to valsts pārvaldē

7.2. E-apmācību kurss par valsts pārvaldes vērtībām un ētikas principiem

7.3. Skaidrojoši pasākumi par valsts pārvaldes vērtībām un ētikas principiem ministrijās ar padotības iestāžu līdzdalību

Sākuma datums: 1.07.2017.

Beigu datums: 30.07.2019.

Pārskats par apņemšanos	Pārbaudāmība		Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Potenciālā ietekme				Izpilde				Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?				
	Nav pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pieeja informācijai	Pilsoniskā līdzdalība	Atbildība sabiedrības priekšā	Tehnoloģija un inovācijas pārredzamībai un atbildībai pret sabiedrību	Nav	Maza	Vidēja	Transformējoša	Nav sāktā	Ierobežota	Ievērojama	Pabeigta	Pasliktinājās	Nemainījās	Uz robežas	Ievērojami	Izcili
7. Kopumā		✓	Nav skaidrs					✓			Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				

Konteksts un mērķi

Šī apņemšanās turpinās no iepriekšējā rīcības plāna, kurā iekļautās apņemšanās rezultāts bija Ētikas kodeksa izstrāde valsts sektorā nodarbinātajiem. Kodeksā ietverti nosacījumi saistībā ar interešu konfliktu un dāvanām, attiecībām ar lobētājiem, kā arī vispārēji ierēdņu profesionālās uzvedības noteikumi. Kodeksā iekļauti arī ieteikumi ētikas komisiju darbībai valsts iestādēs un piedāvāti labas prakses piemēri sarežģītu situāciju risināšanai. Šis apņemšanās mērķis ir palielināt valsts ierēdņu

izpratni par Ētikas kodeksu un tā nosacījumiem, izstrādājot metodoloģiju un e-apmācības kursu, kā arī citus izglītojošus pasākumus. Kaut gan Ētikas kodekss varētu palīdzēt veidot uz integritāti balstītu pārvaldības kultūru, šī apņemšanās nav tieši būtiska APP vērtībām, jo tā attiecas uz valdības iekšējiem procesiem.

Kā aprakstīts, apņemšanās pasākumi, piemēram, metodoloģijas un e-kursa izstrāde Kodeksa pielietošanai, ir pārbaudāmi. Tomēr apņemšanās konkrēti nenorāda, cik daudz pasākumu tiek plānots un valsts ierēdņu skaitu, kurus plānots iesaistīt izpratnes veicināšanā. Ja apņemšanās tiks pilnībā īstenota kā formulēts plānā, tās pasākumiem vajadzētu palīdzēt ieviest integritātes kultūru civildienestā, ja Kodeksa principi tiktu īstenoti civildienesta ikdienas darbā, palielinot informētību par kodeksu valsts sektorā strādājošo vidū. Lai gan ētikas kodekss var veidot nozīmīgu pamatu uz vērtībām balstītai valsts sektora darba kultūrai, tomēr bez detalizētākas informācijas par izpratnes veicināšanas pasākumu plašumu un skaidriem realizācijas mehānismiem apņemšanās potenciālā ietekme vērtējama kā neliela.

Turpmākie soļi

Ņemot vērā to, ka šī apņemšanās nav vērsta uz sabiedrību, NNM pētniece neiesaka to pārnest uz nākošo rīcības plānu. Papildu pasākums varētu būt izpratnes veicināšana par kodeksu ne tikai ierēdņu, bet arī žurnālistu vidū.

(8.) Virzība uz “nulles birokrātiju”

Apņemšanās formulējums rīcības plānā:

Redaktora piezīme: Latvijas valdība neiesniedza APP Latvijas rīcības plāna 2017.–2019. gadam oficiālo tulkojumu angļu valodā. Tādēļ turpmāk lasāma rīcības plāna oriģinālā latviešu versija. Šis apņemšanās pilns teksts atrodams Latvijas rīcības plānā 2017.–2019. gadam šeit:

<https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/atvertas-parvaldibas-plans2017.pdf>.

Virzīties uz “nulles birokrātiju”:

- mazināt administratīvo slogu iekšēji valsts pārvaldē;
- mazināt administratīvo slogu uzņēmējiem un iedzīvotājiem, iesaistot sabiedrību; • izstrādāt Latvijas labāka regulējuma politiku.

Starpposma mērķi

8.1. Veikt aptauju “Mazinām slogu kopā” (par administratīvo slogu noteiktās jomās) vismaz reizi gadā

8.2. Izvērtēt administratīvo slogu iekšēji valsts pārvaldē un sniegt priekšlikumus tā mazināšanai, kā arī uzsākt šo priekšlikumu ieviešanu

8.3. Izstrādāt Latvijas labāka regulējuma politiku, vienlaikus izvirzot mērķi “nulles birokrātija”

Sākuma datums: 1.07.2017.

Beigu datums: 30.07.2019.

Pārskats par apņemšanos	Pārbaudāmība		Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Potenciālā ietekme		Izpilde				Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?						
	Nav pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pieeja informācijai	Pilsoniskā līdzdalība	Atbildība sabiedrības priekšā	Tehnoloģija un inovācijas pārredzamībai un atbildībai pret sabiedrību	Nav	Maza	Vidēja	Transformējoša	Nav sākta	Ierobežota	Ievērojama	Pabeigta	Pasliktinājās	Nemainījās	Uz robežas	Ievērojami	Izcili
8. Kopumā		✓		✓				✓			Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				

Konteksts un mērķi

Latvijas Valsts kanceleja izvirzījusi mērķi panākt “nulles birokrātijas” stāvokli civildienesta reformas ietvaros, kuru 2017. gada 14. novembrī apstiprināja Ministru kabinets.¹ Šim nolūkam tas vada pētījumu par administratīvo slogu dažādās jomās, piemēram, valsts iepirkumos, nodokļu administrēšanā, uzņēmumu dibināšanā.² Tiek mērīta arī valdības iekšējā darbība un izstrādāti priekšlikumi papildu darba samazināšanai.³ Valsts kanceleja izstrādājusi interaktīvu interneta rīku, lai cilvēki varētu iesniegt informāciju par problēmām, kas rodas saistībā ar valdību – “Mazinām slogu kopā”,⁴ un mobilo aplikāciju „Futbols”.⁵ Te cilvēki var atrast valsts iestādes un sniegt savus komentārus par sadarbību ar iestādēm, kas sniedz pakalpojumus.

Šī apņemšanās ir Valsts kancelejas iniciatīva un tā aicina katru gadu veikt aptauju par to, kā samazināt nevajadzīgu birokrātiju (8.1. starpposma uzdevums), un izmantot aptaujas rezultātus, lai izstrādātu politikas rekomendācijas sekmīgākai birokrātijas samazināšanai (8.3. starpposma uzdevums). Apņemšanās paredz izanalizēt iekšējo starpinstitucionālo slogu valsts pārvaldē, lai ierosinātu soļus risināšanai un reform sākšanai (8.2. starpposma uzdevums). Ilkgadējā sabiedrības aptauja par valdības pakalpojumu izmantošanu (8.1. starpposma uzdevums) atbilst APP sabiedrības līdzdalības vērtībai.

Ja šis documents tiks pilnībā īstenots tā, kā tas ir uzrakstīts, šī apņemšanās varētu novest pie administratīvā sloga samazināšanās iedzīvotājiem, NVO un uzņēmumiem. Interaktīvie instrumenti, tādi kā lietotne "Futbols" var nodrošināt iespēju sabiedrībai sniegt savu pienesumu, kas nevar tikt saņemts citos veidos. Tomēr apņemšanās konkrēti nenorāda, kuras problēmas tiks aplūkotas aptaujās, kā arī to, vai informācijas vākšanai tiks izmantoti esošie instrumenti, vai radīti jauni. Pēc administratīvā sloga analīzes,⁶ kas kalpos par pamatu 8.2. starpposma uzdevuma īstenošanai, piedāvātais plāns un pasākumu realizācija saistīsies ar informācijas aprites uzlabošanu starp valdības iestādēm.

Pasākumu apraksts nav izsmeļošs arī attiecībā uz tām jomām, kurās tiks izstrādāta uzlabota regulēšanas politika, kaut gan tas atsaucas uz ES politikas dokumentiem par regulējumu ES līmenī, izceļot galvenos principus, kas jāievieš ES pārvaldībā ES kompetences jomās.⁷ Sakarā ar zemo konkrētības līmeni apņemšanās potenciālā ietekme tiek vērtēta kā maza. Tomēr tuvākajā NNM īstenošanas ziņojumā tiks izvērtēta pakāpe, līdz kurai šie pasākumi ir izmainījuši valdības darba praksi.

Turpmākie soļi

Ja nulles birokrātijas tēma tiek pārnesta uz nākošo Latvijas rīcības plānu, NNM pētniece iesaka iekļaut vairāk pasākumu, kas saistīti ar atvērto pārvaldību; šie pasākumi varētu ietvert administratīvā sloga mazināšanu iedzīvotājiem un privātajam biznesam. Šajā gadījumā interaktīvs instruments informācijas vākšanai no sabiedrības varētu tikt iekļauts kā atsevišķa apņemšanās, ja tas tiktu izstrādāts rīcības plāna īstenošanas laikā.

¹ LR Ministru kabineta mājaslapa <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2016-07-27&dateTo=2017-07-27&text=reformu+pl%C4%81ns&org=0&area=0&type=0> (pēdējo reizi skatīts 28.02.2019).

² LR Ministru kabineta mājaslapa <https://www.mk.gov.lv/lv/content/administrativa-sloga-petijumi> (pēdējo reizi skatīts 09.11.2018).

³ LR Ministru kabineta mājaslapa <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40426623> (pēdējo reizi skatīts 09.11.2018).

⁴ LR Ministru kabineta mājaslapa <https://mazaksslogs.gov.lv/slogs/sakums/> (pēdējo reizi skatīts 09.11.2018).

⁵ LR Ministru kabineta mājaslapa <https://mazaksslogs.gov.lv/futbols/sakums/> (pēdējo reizi skatīts 09.11.2018).

⁶ LR Ministru kabineta mājaslapa <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40426623> (pēdējo reizi skatīts 09.11.2018).

⁷ Oficiālais ES portāls https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-staff-working-document-refit-scoreboard-2015-state_of_play_and_outlook_may2015_en.pdf (pēdējo reizi skatīts 16.11.2018).

(9.) Atklātība un efektivitāte publisko iepirkumu jomā

Apņemšanās formulējums rīcības plānā

Redaktora piezīme: Latvijas valdība neiesniedza APP Latvijas rīcības plāna 2017.–2019. gadam oficiālo tulkojumu angļu valodā. Tādēļ turpmāk lasāma rīcības plāna oriģinālā latviešu versija. Šis apņemšanās pilns teksts atrodams Latvijas rīcības plānā 2017.–2019. gadam šeit: <https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/atvertas-parvaldibas-plans2017.pdf>.

Uzlabot atklātumu un efektivitāti iepirkumu jomā:

- ieviest pasākumus un izvērtēt papildu pasākumu nepieciešamību, lai veicinātu atklātību un sabiedrības informētību publisko iepirkumu jomā, ņemot vērā 2017. gada izmaiņas publisko iepirkumu tiesiskajā regulējumā;
- veicināt atklātības nodrošināšanu zemsliedzīgu iepirkumos, izvērtējot iespējamās risinājumus;
- izvērtēt nepieciešamību un iespējas valsts iestāžu noslēgtos iepirkumu līgumus publicēt vienuviet un vienuviet publiskot arī līguma grozījumus. Izvērtēt līguma publikācijas kā tā spēkā stāšanās nosacījuma ieviešanu;
- veicināt VRAA Elektronisko iepirkumu sistēmā izveidoto e-pasūtījumu un e-konkursu plašāku izmantošanu. Nodrošināt informāciju par iepirkumiem atklāto datu veidā;
- izvērtēt iespējas izstrādāt valsts un pašvaldību institūciju iepirkumu efektivitātes kritērijus un metodiku, kā arī risku analīzes rīkus, lai varētu veikt noteiktu iepirkumu efektivitātes, lietderības un saimnieciskā izdevīguma izvērtēšanu. Efektivitātes kritērijus un metodiku kā pilotprojektu izmēģināt konkrētā nozarē;
- valsts institūcijām sadarbībā ar nozaru organizācijām izstrādāt un popularizēt ieteikumus saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma vērtēšanas kritērijiem dažādu nozaru iepirkumu organizēšanai, lai veicinātu orientāciju uz labāko cenas un kvalitātes attiecību publiskajos iepirkumos, mazinot cenas kritērija dominējošo ietekmi;
- izvērtēt nepieciešamību izstrādāt attīstības plānošanas dokumentu iepirkumu jomā un veicināt iepirkumu regulējuma ietekmes izvērtēšanu uz tautsaimniecību.

Starpposma mērķi

9.1. ESPD integrācija Elektronisko iepirkumu sistēmas e-konkursu apakšsistēmā 2017. gada 2. pusgads

9.2. Elektronisko iepirkumu sistēmas e-izziņu un ESPD savstarpēja integrācija 2017. gada 2. Pusgads

9.3. Saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma vērtēšanas kritēriju ieteikumu sagatavošana un publicēšana galvenajās iepirkumu jomās

9.4. Elektronisko iepirkumu sistēmas datu publicēšana Atvērto datu portālā 2017. gada 2. pusgads

9.5. Informatīvā ziņojuma par risinājumiem atklātības nodrošināšanai “zemsliedzīgu” iepirkumos un Elektronisko iepirkumu sistēmas funkcionalitātes nepieciešamajiem pielāgojumiem izstrāde

Sākuma datums: 1.07.2017.

Beigu datums: 30.07.2019.

Pārskats par apņemšanos	Pārbaudāmība	Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)	Potenciālā ietekme	Izpilde	Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?
-------------------------	--------------	--	--------------------	---------	--

	Nav pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pieeja informācijai	Pilsoniskā līdzdalība	Atbildība sabiedrības priekšā	Tehnoloģija un inovācijas pārredzamībai un atbildībai pret sabiedrību	Nav	Maza	Vidēja	Transformējoša	Nav sākta	Ierobežota	Ievērojama	Pabeigta	Pasliktinājās	Nemainījās	Uz robežas	Ievērojami	Izcili
9. Kopumā	✓	✓	✓		✓				✓		Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				

Konteksts un mērķi

Atklātums publiskajos iepirkumos ir bijis iekļauts arī iepriekšējos rīcības plānos: kā 4. apņemšanās pirmajā plānā (2013.–2014.)¹ un 5. apņemšanās otrajā (2015.–2017.).² Pirms jaunu noteikumu pieņemšanas atbilstoši otrajam rīcības plānam Latvijai nebija tiešsaistes platformas iepirkumu līgumu kontrolei. Iepirkumu dati, ja tie bija pieejami, bija jāmeklē dažādos failos Iepirkumu uzraudzības biroja tīmekļa vietnē. Tomēr līgumu patieso labuma guvēju vārdi nebija iekļauti šajā publisko iepirkumu dokumentācijā.¹³

Valdība apņēmas veikt ilgtermiņa reformu, lai ieviestu elektronisko iepirkumu sistēmu un nodrošinātu valsts iepirkumu datu pieejamību centrālajā repositārijā. Reforma devusi iespēju valsts iestādēm veidot failus portālā, kuros piegādātājiem, preseī un sabiedrībai redzami visi iepirkumos iztērētie līdzekļi. Rezultātā jaunā e-iepirkumu sistēma (5. apņemšanās rīcības plānā 2015.–2017. gadam) līdz ar prasību publicēt plānotos iepirkumus un publicēt atvērto datu kopas potenciāli var uzlabot atklātumu ilgākā laika termiņā. Tomēr īstermiņā lielākā darījumu daļa nav viegli pieejama sabiedrības izskatīšanai, jo informācijas publiskās pieejamības sliekšnis ir paaugstināts. Tādēļ NNM pētniece konstatēja, ka 2015.–2017. gada rīcības plāna 5. apņemšanās īstermiņā ir samazinājusi informācijas pieejamību, jo par iepirkumiem pieejams mazāk informācijas nekā pirms centrālā repositārija izveidošanas.³

Pašreizējās apņemšanās mērķis ir veicināt, lai publisko iepirkumu sistēmā tiktu savienotas datubāzes, tādējādi nododot vairāk informācijas publiskai pieejai, publicējot iepirkumu datus atvērto datu formātā kā arī sagatavojot politikas ierosinājumus, lai rūpīgāk kontrolētu tos iepirkumus, kas atrodas zem noteiktā sliekšņa.

9.1.2. starpposma uzdevumā (rīcības plāna 1. un 2. starpposma uzdevumi šajā ziņojumā ir apvienoti) ir iekļauti divi pasākumi ES standarta procedūru integrācijai elektronisko iepirkumu apakšsistēmā un e-atsauču integrācijai, tādējādi atvieglojot konkursa piedāvājumu procesu, to efektīvizējot un samazinot administratīvo slogu konkursa dalībniekiem. 9.3. starpposma uzdevums paredz kvalitātes kritēriju vadlīniju izstrādi, kur cena vairs nav galvenais kritērijs. Publicēt datus atvērto datu portālā (9.4.) ir būtiski informācijas un tehnoloģiju izmantošanā atklātumam un atbildībai sabiedrības priekšā. 9.5. starpposma uzdevums sniegs politikas ierosinājumus zem sliekšņa esošo iepirkumu regulējumam. Tas varētu palīdzēt risināt problēmu, ka pašlaik par ievērojamu iepirkumu daļu ir pieejams mazāk informācijas, jo sliekšnis ir paaugstināts.

Kā aprakstīts rīcības plānā, minimālie dati, kas jāpublicē, ir dati par elektroniskajā apakšsistēmā noslēgtajiem līgumiem valdības iestāžu reģistrā, kas izmanto sistēmu un datus e-iepirkumiem. Turklāt apņemšanās paredz nodrošināt saiti uz atvērto datu portālu, kur dati var tikt izvērtēti.⁴ Bez tam likumā noteikts, ka visām valsts iestādēm jāpublicē visi piešķirtie iepirkuma līgumi portālā līdz 2019. gada janvārim, izņemot tos, kas atrodas zem sliekšņa. Visumā starpposma rezultāti ir pietiekami pārbaudāmi, lai izvērtētu to potenciālo ietekmi un izpildi.

Ja šī apņemšanās tiks pilnībā realizēta, tai varētu būt vidēja ietekme uz iepirkuma līgumu pieejamību pēc tam, kad visas valsts iestādes būs sākušas lietot sistēmu. Tas radīs nozīmīgas izmaiņas, salīdzinot ar iepriekšējo situāciju, kad informācija bija jāmeklē dažādos failos Iepirkumu uzraudzības biroja tīmekļa vietnē. Tomēr tas neatrisinās problēmu no iepriekšējā rīcības plāna, kad informācija nav pieejama par iepirkuma līgumiem, kas atrodas zem noteiktā sliekšņa. Tas bija galvenais iemesls, kāpēc 2015.–2017. gada ĢNM gala ziņojumā tika konstatēts, ka iepriekšējā apņemšanās ir pasliktinājusi informācijas pieejamību un kādēļ pašreizējā apņemšanās nav transformējoša.

Turklāt politikas dokumenta izstrāde par atklātumu zem sliekšņa esošajos iepirkumos un IT funkcionalitāšu izstrāde šim no lūkam nav aprakstītas pietiekami detalizēti, lai varētu novērtēt to potenciālo ietekmi. Pat ja politika ir izstrādāta un valdība to apstiprina, un finansējums tiek piešķirts nepieciešamajiem uzlabojumiem, tas nevarētu dot taustāmus rezultātus līdz šā rīcības plāna īstenošanas termiņa beigām.

Turpmākie soļi

Kaut gan publisko iepirkumu sistēma tiek ieviesta, attīstot e-iepirkumu sistēmu, kas nodrošina tehnisko risinājumu publisko iepirkumu atklātumam, kā ĢNM pētniece norādīja savā iepriekšējā ziņojumā, informācijas trūkuma problēma par zem sliekšņa esošajiem iepirkumiem, nav atrisināta. Salīdzinot ar iepriekšējā rīcības plāna periodu, tagad pieejams mazāk informācijas par iepirkumiem, kas atrodas zem noteiktā sliekšņa. Nākošajā rīcības plānā vajadzētu pievērst uzmanību to politikas risinājumu realizēšanai, kas izstrādāti pašreizējā plāna periodā.

¹ LR Ministru kabineta mājaslapa

https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/latvijas_pirmais_nacionalais_ricibas_plans_ogp_2012.g._eng.pdf (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

² LR Ministru kabineta mājaslapa

https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/ogp_2_plans_aktualizets_05.12.2016_eng_clean.pdf (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

³ Open Government Partnership mājaslapa https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Latvia_EOT_Report_2015-2017_EN.pdf (pēdējo reizi skatīts 13.11.2018).

⁴ Latvijas Atvērto datu portāls <https://data.gov.lv/dati/lv/dataset/eis> (pēdējo reizi skatīts 13.11.2018).

(10.) Atklātība publiskajās kapitālsabiedrībās

Apņemšanās formulējums rīcības plānā

Redaktora piezīme: Latvijas valdība neiesniedza APP Latvijas rīcības plāna 2017.–2019. gadam oficiālo tulkojumu angļu valodā. Tādēļ turpmāk lasāma rīcības plāna oriģinālā latviešu valodas versija. Šis apņemšanās pilns teksts atrodams Latvijas rīcības plānā 2017.–2019. gadam šeit: <https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/atvertas-parvaldibas-plans2017.pdf>.

Lai veicinātu atklātību un atbildību publisko kapitālsabiedrību pārvaldībā un darbībā:

- turpināt informēt sabiedrību par valsts kapitālsabiedrību pārvaldību un darbību, tajā skaitā veicinot to nefinanšu rādītāju un ilgtspējas ziņojumu publicēšanu;
- veicināt papildu informācijas sniegšanas prasību valsts kapitālsabiedrībām, kas paredzētas MK 2017. gada 20. jūnijā atbalstītajos grozījumos Publisku personu kapitālsabiedrību un kapitāla daļu pārvaldības likumā, efektīvu ieviešanu;
- sekmēt atklātību un atbildību valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību pārvaldībā un darbībā, popularizējot labās prakses piemērus;
- uzlabot un papildināt PKC tīmekļvietni—datubāzi par valsts kapitālsabiedrību pārvaldību, tajā skaitā ar valsts kapitālsabiedrību profiliem. Izvērtēt iespēju tajā izvietot arī uzņēmumu nefinanšu datus;
- veicināt sadarbību ar valsts pārvaldes institūcijām, lai nodrošinātu apmaiņu ar nepieciešamajiem datiem;
- pilnveidot ikgadējos publiskos pārskatus, nodrošinot tajos arvien plašāku informāciju par valsts kapitālsabiedrībām un to darbu sabiedrības interesēs, kā arī ietverot tajos informatīvu kopsavilkumu par katru valsts kapitālsabiedrību;
- izvērtēt iespējas, izmantojot citu valstu labo praksi, veidot ceturkšņa pārskatus par valsts kapitālsabiedrībām, lai valsts kāipašnieks operatīvi saņemtu datus un spētu savlaicīgi reaģēt iespējamu risku gadījumos;
- veicināt vienveidīgu likumdošanā noteikto atklātības prasību publiskajām kapitālsabiedrībām ievērošanu kā valsts, tā arī pašvaldību un atvasināto personu kapitālsabiedrībās, t. sk. sniedzot konsultācijas;
- apzināt, vai pietiekamā apjomā un cik kvalitatīvi normatīvajos aktos noteiktās valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību atklātības prasības tiek ievērotas, un popularizēt labās prakses piemērus.

Starpposma mērķi

I0.1: Valsts kapitāla daļu turētāju, kas nodrošina visu likumā noteikto informācijas publiskošanas prasību izpildi, īpatsvars no visiem valsts kapitāla daļu turētājiem (rezultāts – 100 %)

I0.2: Valsts kapitālsabiedrību, kuras nodrošina visu likumā noteikto informācijas publiskošanas prasību izpildi, īpatsvars no visām valsts kapitālsabiedrībām (rezultāts – 100 %)

I0.3.Valsts kapitālsabiedrību pārvaldības aktuālajiem jautājumiem veltīta konference (rezultāts – 1 konference katru gadu)

I0.4.Valsts kapitālsabiedrību, kas izstrādā nefinanšu ziņojumus, skaits (> 5)

Redaktora piezīme: Tālākai analīzei starpposma uzdevumi I0.1. un I0.2. ir apvienoti vienā uzdevumā, jo tiem neatšķiras pasākumi vai mērķi.

Sākuma datums: 1.07.2017.

Beigu datums: 30.07.2019.

Pārskats par apņemšanos	Pārbaudāmība		Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Potenciālā ietekme		Izpilde				Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?						
	Nav pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pieeja informācijai	Pilsoniskā līdzdalība	Atbildība sabiedrības priekšā	Tehnoloģija un inovācijas pārredzamībai un atbildībai pret sabiedrību	Nav	Maza	Vidēja	Transformējoša	Nav sāktā	Ierobežota	Ievērojama	Pabeigta	Pasliktinājās	Nemainījās	Uz robežas	Ievērojami	Izcili
10. Kopumā		✓	✓			✓			✓		Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				

Konteksts un mērķi

Šī apņemšanās turpinās no Latvijas pirmā rīcības plāna (2013.–2014.)¹ un otrā rīcības plāna (2015.–2017.)² Pirmā un otrā rīcības plāna uzmanības centrā bija rūpīga atlase un atklātums valdes locekļu izvēlē valsts kapitālsabiedrībās (VK). 2015. gada janvārī Latvija sāka reformu VK pārvaldībā, kad Saeimā tika pieņemts Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums.³ Pirms šīs reformas VK valdes locekļu iecelšanas procedūras nebija atklātas, un šis process bija ļoti politizēts. VK gada pārskati bija pieejami Uzņēmumu reģistrā par maksu. Šajos pārskatos bija lasāma informācija par finanšu datiem, bet ļoti maz ziņu par plānotajiem politikas mērķiem un uzņēmuma attīstību. Tādēļ bija grūti analizēt VK nenfinanšu ieguldījumu.⁴

Papildus Kapitālsabiedrību pārvaldības likumam valdība ieviesa arī jaunas procedūras valdes locekļu izvēlei, tai skaitā, izsludinot atklātu uzaicinājumu, nodibinot atlases komisiju un publicējot ziņas par pretendentu kvalifikāciju. Uzaugošās institūcijas funkcijas tika uzticētas Pārresoru koordinācijas centram (PKC), valdības politikas plānošanas institūcijai, kura pakļauta Ministru prezidentam.⁵ PKC izveidoja portālu, lai publicētu finanšu un citu informāciju par VK (piemēram, gada pārskatus, publisko funkciju mērķus un rezultātus).⁵ Vairāk informācijas lasāms 2015.–2017. NNM gala ziņojumā.⁶

Šīs apņemšanās mērķis ir turpināt palielināt atklātumu valsts kapitālsabiedrībās un tajos uzņēmumos, kuros valstij pieder kapitāldaļas. Šā rīcības plāna īstenošanas laikā valdība nodrošinās, lai uzņēmumi sniegtu vairāk informācijas PKC, kurš to uzraudzīs un publicēs (10.1. starpposma uzdevums). PKC organizēs arī divas konferences (10.2. starpposma uzdevums) un nodrošinās, lai vairāk nekā piecas VK publicētu nefinanšu pārskatus (10.3. starpposma uzdevums). Kaut gan apņemšanās izklāstā nav skaidri pateikts, kā šie starpposma uzdevumi tiks realizēti, rīcības plāns atsaucas uz Kapitālsabiedrību pārvaldības likumu⁷ un tā grozījumiem par informācijas atklātumu.⁸ Šie grozījumi nosaka, ka jāpublicē jauna informācija, piemēram uzņēmuma statūti, kas regulē valdes un padomes (ja tāda ir) darbu, kā arī informācija par valdes un padomes locekļiem (viņu darba pieredzi, izglītību, iepriekšējo darbu citās VK un darbības termiņu). Likumā noteikts, ka jāpublicē arī nefinanšu informācija. Šā nosacījuma īstenošana ļaus presei un visai sabiedrībai saņemt informāciju par valsts resursu pārvaldību (kas iepriekš nebija pieejama) un tas ir būtiski APP informācijas pieejamības vērtībai.

Pamatojoties uz atsauci uz likumu un īstenošanu, 10.1. starpposma uzdevums ir pārbaudāms. Ja tas tiks īstenots atbilstoši uzrakstītajam, visas VK un uzņēmumi ar valsts kapitāla daļām publicēs nepieciešamo informāciju. PKC portālā ievietotā informācija būs pieejama sabiedrībai, kura varēs ieraudzīt valdes un padomes locekļu iespējamās politiskās sakarus. Gadskārtējo konferenču sasaukšana par VK pārvaldības jautājumiem (10.2. starpposma uzdevums) varētu būt svarīgs pasākums, lai izvērtētu, cik labi tiek izmantoti valsts resursi. Tomēr rīcības plāns nesniedz informāciju par to, kādas problēmas tiks pārrunātas vai kādi rezultāti tiek plānoti. Tajā nav arī teikts, vai konferences būs publiskas, vai slēgtas, vai to dokumenti būs pieejami sabiedrībai. Rīcības plānā nav

norādīts, kādu nefinanšu informāciju VK būs pienākums publicēt. Tāču tajā ir atsauce uz Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2014/95/ES, kurā noteikts, ka jāpublicē pārskati par vides aizsardzību, sociālo atbildību un attieksmi pret darbiniekiem, cilvēktiesību respektēšanu, korupcijas un kukuļņemšanas apkarošanu, valžu sastāvu (pēc vecuma, dzimuma, izglītības un profesionālās pieredzes).⁹ Tā kā VK pilda arī sabiedriskās funkcijas (piemēram, slimnīcas), apņemšanās aicina tās atklāt savus sabiedriskā labuma mērķus un publicēt gada rezultātus to sasniegšanā. 10.3. starpposma uzdevumā noteikts, ka vairāk nekā piecām valsts kapitālsabiedrībām jāpublicē nefinanšu pārskati (par tādām jomām kā ietekme uz vidi, darba apstākļi, dzimumu līdzsvars utt.). Šis starpposma uzdevums ir potenciāli nozīmīgs pirmais solis lielāka atklātuma vizienā, taču tas ir pārāk ierobežots, lai panāktu transformējošu rezultātu.¹⁰

Pilsoniskā sabiedrība ieteica, lai pirmajā rīcības plānā uzmanības centrā būtu sabiedrības pārraudzība pār vadības atlasīto vietējo pašvaldību uzņēmumos, piemēram, transporta uzņēmumos, kuros pašvaldības ir līdzīpašnieces. Turklāt Baltijas Korporatīvās pārvaldības institūta (BKPI)¹⁵ eksperts ierosināja vairākus pasākumus atklātuma veicināšanai: uzņēmumu datu atjaunošanu katru ceturksni (nevis reizi gadā, kā to dara tagad) un informācijas papildināšanu datubāzēs par sabiedriskajiem pakalpojumiem, kurus sniedz uzņēmums. Pāslaik datubāze sniedz tikai ekonomiska rakstura informāciju, tādu kā ienākumi, peļņa un izdevumi, darbinieku skaitu, finanšu indikatorus. Pašreizējā plānā iekļautā apņemšanās paredz tādas aktivitātes kā nefinanšu datu publicēšanu, VK sabiedrisko funkciju izklāstu, datu apmaiņas uzlabošanu, ceturkšņa pārskatu publicēšana, lai savlaicīgi samazinātu riskus, un izmantotu labāko pieredzi. Tomēr šajā fāzē vēl nav iekļauti pašvaldību uzņēmumi.

Turpmākie soļi

NNA pētnieks iesaka nākošajā rīcības plānā pievērst uzmanību sabiedrības kontrolei pār VK nefinanšu pārskatiem. Jauna joma Latvijas rīcības plānos varētu būt sabiedrisko resursu pārvaldības ietekmes uz vidi un/vai sociālās ietekmes kontrole (piemēram ietekme uz vidi, darbinieku sastāvs u.c.). Ņemot vērā, ka valdība paredz, ka tikai 5% VK publicēs datus, svarīga loma varētu būt sabiedrības spiedienam un atzinībai par uzņēmumu labajiem rezultātiem sociālās atbildības jomā.

¹ LR Ministru kabineta mājaslapa

https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/latvijas_pirmais_nacionalais_ricibas_plans_ogp_2012.g._eng.pdf (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

² LR Ministru kabineta mājaslapa

https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/ogp_2_plans_aktualizets_05.12.2016_eng_clean.pdf (pēdējo reizi skatīts 11.01.2019).

³ Latvijas Tiesību aktu portāls <https://likumi.lv/doc.php?id=269907> (pēdējo reizi skatīts 26.11.2018).

⁴ Sabiedrības par atklātību "Delna" mājaslapa <http://delna.lv/wp-content/uploads/2017/03/PROVIDUS-Kapitalsabiedribas-petijums-2017.pdf> (pēdējo reizi skatīts 26.11.2018).

⁵ Pārresoru koordinācijas centra mājaslapa <http://www.valstskapitals.gov.lv/lv/> (pēdējo reizi skatīts 26.11.2018).

⁶ Open Government Partnership mājaslapa https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Latvia_EOT_Report_2015-2017_EN.pdf (pēdējo reizi skatīts 26.11.2018).

⁷ Latvijas Tiesību aktu portāls <https://likumi.lv/doc.php?id=269907> (pēdējo reizi skatīts 26.11.2018).

⁸ Latvijas Tiesību aktu portāls <https://likumi.lv/ta/id/297811-grozijumi-publiskas-personas-kapitala-dalu-un-kapitalsabiedribu-parvaldibas-likuma> (pēdējo reizi skatīts 26.11.2018).

⁹ Oficiālais ES Tiesību aktu portāls https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/company-reporting-and-auditing/company-reporting/non-financial-reporting_en (pēdējo reizi skatīts 26.11.2018).

¹⁰ Pārresoru koordinācijas centra mājaslapa https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/VKS_01072015_lidzdaliba.pdf (pēdējo reizi skatīts 26.11.2018).

(11.) Atklātība par uzņēmumiem, kas darbojas Latvijā, un to patiesajiem labuma guvējiem

Apņemšanās formulējums rīcības plānā

Redaktora piezīme: Latvijas valdība neiesniedza APP Latvijas rīcības plāna 2017.–2019. gadam oficiālo tulkojumu angļu valodā. Tādēļ turpmāk lasāma rīcības plāna oriģinālā latviešu versija. Šis apņemšanās pilns teksts atrodams Latvijas rīcības plānā 2017.–2019. gadam šeit: <https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/atvertas-parvaldibas-plans2017.pdf>.

Veicināt atklātumu par uzņēmumiem, kas darbojas Latvijā:

- uzlabot un dažādot UR sniegtos informācijas izsniegšanas pakalpojumus, pilnveidojot izsniegšanas kanālus, UR tīmekļvietni un tiešsaistes meklēšanas iespējas, veicinot UR reģistros veikto ierakstu izmantošanu un nodrošinot efektīvāku publisko pieejamību tiem;
- nodrošināt Komercreģistra informācijas pieejamību Eiropas e-tiesiskuma portālā;
- pilnveidot informācijas par patiesajiem labuma guvējiem reģistrāciju un efektīvu pieejamību normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

Starpposma mērķi

11.1. Ieviesta un sabiedrībai pieejama jauna UR tīmekļvietne

11.2. Uzlabot un dažādot UR sniegtos informācijas izsniegšanas pakalpojumus, pilnveidojot izsniegšanas kanālus, tiešsaistes meklēšanas iespējas UR tīmekļvietnē, veicinot UR reģistros veikto ierakstu izmantošanu un nodrošinot efektīvāku publisko pieejamību tiem

11.3. Nodrošināt Komercreģistra informācijas pieejamību Eiropas e-tiesiskuma portālā

Sākuma datums: 1.07.2017.

Beigu datums: 30.07.2019.

Pārskats par apņemšanos	Pārbaudāmība		Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Potenciālā ietekme				Izpilde				Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?				
	Nav pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pieeja informācijai	Pilsoniskā līdzdalība	Atbildība sabiedrības priekšā	Tehnoloģija un inovācijas pārredzamībai un atbildībai pret sabiedrību	Nav	Maza	Vidēja	Transformējoša	Nav sāktā	Ierobežota	Ievērojama	Pabeigta	Pasliktinājās	Nemainījās	Uz robežas	Ievērojami	Izcili
11. Kopumā	✓		✓			✓		✓			Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				

Konteksts un mērķi

Uzņēmumu reģistrs (UR) bez maksas sniedz vispārēju informāciju par juridiskajām personām Latvijā. Daļu informācijas var meklēt pēc uzņēmuma (nosaukums, adrese, reģistrācijas datums utt.), un daži vispārēji statistikas dati ir pieejami par to, cik daudz uzņēmumu, asociāciju vai politisko partiju reģistrēts noteiktā periodā. Iedzīvotāji varētu no Uzņēmumu reģistra pieprasīt pamatinformāciju – nosaukumu, reģistrācijas numuru, dibināšanas datumu un adresi – par viņus interesējošiem uzņēmumiem. Tomēr lai saņemtu detalizētāku informāciju, piemēram, par patiesajiem labuma guvējiem, uzņēmumi jāpēta pa vienam un par katru pieprasījumu jāmaksā. Tas apgrūtinā uzņēmumu patieso labuma guvēju meklēšanu un noskaidrošanu, vai Latvijas uzņēmumiem nav saīšu ar citām

valstīm. Uzņēmumiem netika prasīts izpaust informāciju par patiesajiem labuma guvējiem nedz uzņēmumu reģistrējot, nedz visā tā darbības laikā.¹

Šīs apņemšanās mērķis ir uzlabot publiski pieejamo informāciju par privātajiem uzņēmumiem un it īpaši – par to patiesajiem labuma guvējiem. Tajā ierosināts izveidot jaunu Uzņēmumu reģistra tīmekļa vietni un atvieglot pieejamās informācijas atrašanas iespējas. Paralēli valdība ir izvirzījusi prasību privātajiem uzņēmumiem (gan biznesam, gan asociācijām) atklāt Uzņēmumu reģistram informāciju par to patiesajiem labuma guvējiem.² Šādu informāciju var saņemt pēc pieprasījuma un par maksu. Viens no pasākumiem ir sasaistīt Uzņēmumu reģistra informāciju ar ES tiesiskuma portālu. ES iestādēm būs pieejami uzņēmumu dati, taču dati par patiesajiem labuma guvējiem nebūs publiski pieejami. Turklāt pieeja šiem datiem bija nodrošināta jau pirms rīcības plāna uzsākšanas.

Apņemšanās plānoto aktivitāšu apraksts nesniedz pietiekamu informāciju vērtēšanai, vai būs pieejams vairāk informācijas, vai arī tie paši dati būs pieejami citā formātā. Apņemšanās arī neapruna mājaslapā paredzamās izmaiņas un to, kādā veidā informācija būs atrodamā. Kaut gan apņemšanās mērķis ir uzlabot informācijas atklātumu par patiesajiem labuma guvējiem, neviena no plānotajām aktivitātēm, kas aprakstītas rīcības plānā, neuzlabos šīs informācijas publisku pieejamību. Šī informācija joprojām paliks pieejama tikai tām iestādēm, kuras jau ir iesaistītas patieso labuma guvēju politikā. Tādēļ šīs apņemšanās potenciāls izmainīt *status quo* informācijas pieejamībai par īpašniekiem Latvijā ir mazs. Uzņēmumu reģistrs informēja APP sekretariātu³, ka apņemšanās teksts nav izsmelošs, lai izvairītos no pārklāšanās un pretrunām ar citiem politikas dokumentiem. Kaut gan Uzņēmumu reģistrs ir uzsācis datu publiskošanu par uzņēmumiem atvērto datu formātā, rīcības plānā tas nav norādīts, jo šīs aktivitātes aizsākās jau pirms plāna izstrādes – 2014. gadā.

Turpmākie soļi

Kaut gan šīs apņemšanās īstenošana varētu radīt priekšnosacījumus informācijas atklātumam par patiesajiem labuma guvējiem, papildu informācija nebūs pieejama žurnālistiem, NVO un pētniekiem ar aktivitāšu palīdzību. Lai uzlabotu pieeju informācijai par patiesajiem labuma guvējiem, “Delna” iesaka Latvijai sekot Lielbritānijas un Slovēnijas piemēram (arī Dānijai, Somijai un Nīderlandei turpmākajos gados), kurām jau ir vai tuvākajā laikā tiks izstrādāti patieso labuma guvēju atvērtie reģistri. “Delna” arī norāda, ka sabiedrības labums no informācijas atklāšanas ir lielāks, nekā vajadzība aizsargāt patieso labuma guvēju privātumu, taču ar nosacījumu, ka ir iekļauti pienācīgi mehānismi persdoniskās drošības aizsardzībai īpašos izņēmuma gadījumos.⁴ “Delna” uzskata, ka atvērto datu pieejamība par uzņēmumiem, tai skaitā par patiesajiem labuma guvējiem ir transformējošs pasākums, kas novedīs pie iespējas atrast saites starp personām un atklāt koruptīvus sakarus starp uzņēmumiem un arī politiķiem.⁵

NNM pētniece iesaka iekļaut nākošajā rīcības plānā ambiciozāku apņemšanos atklāt patiesos labuma guvējus, piemēram nevalstisko organizāciju pūliņus atklāt daudznacionālo uzņēmumu patiesos labuma guvējus (skat. projektu *Open Ownerships* kā piemēru).⁶ Nākošajā rīcības plānā būtu jāakcentē tas, kā Uzņēmumu reģistra atvērtie dati var veicināt informācijas atklātumu par patiesajiem labuma guvējiem.

Pētniece iesaka veidot patiesā labuma guvēju reģistru atvērto datu formātā, saskaņojot to ar kustības “Aklātība par patiesā labuma guvējiem” (*Open ownership*) izstrādāto Patiesā labuma guvēju datu standartu. Saskaņā ar UR sniegtajām ziņām, tam iesniegtā informācija būs publiski pieejama 2019. gadā. UR arī norāda, ka, sākot ar 2020. gadu, valsts budžets finansēs informācijas sniegšanu, tādēļ visa informācija par patiesā labuma guvējiem būs pieejama sabiedrībai bez maksas, tomēr jautājums par personas datu publicēšanu šajā kontekstā joprojām nav atrisināts.

Visbeidzot, pētniece iesaka valdībai stiprināt UR kapacitāti korupcijas novēršanā, nodrošinot efektīvus mehānismus patiesā labuma guvēju noteikšanā un brīdinot tajos gadījumos, kad rodas naudas atmazgāšanas vai korupcijas riski.

-
- ¹ Biedrības “Latvijas Platforma attīstības sadarbībai” mājaslapa http://lapas.lv/wp-content/uploads/2017/01/Tax_petijums_FIN.pdf (pēdējo reizi skatīts 26.11.2018).
- ² Latvijas Tiesību aktu portāls <https://likumi.lv/ta/id/294868-grozijumi-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-finansēšanas-novēršanas-likuma> (pēdējo reizi skatīts 16.01.2019).
- ³ UR paskaidrojumi APP sekretariātam ziņojuma pirmpublicēšanas periodā.
- ⁴ Sabiedrības par atklātību “Delna” mājaslapa <https://delna.lv/lv/2017/04/21/lai-mazinatu-finansu-noziegumus-uznemumu-patiesa-labuma-guveju-registram-jabut-publiskam/> (pēdējo reizi skatīts 29.11.2018).
- ⁵ Intervija ar Sabiedrības par atklātību “Delna” direktori Lieni Gāteri 2019. gada 15. janvārī.
- ⁶ Web page of project Open Ownership <https://openownership.org/> (pēdējo reizi skatīts 29.11.2018).

(12.) Pētījumu un datu pieejamība un izmantošana pierādījumos balstītu lēmumu pieņemšanā un sabiedrībā

Apņemšanās formulējums rīcības plānā

Redaktora piezīme: Latvijas valdība neiesniedza APP Latvijas rīcības plāna 2017.–2019. gadam oficiālo tulkojumu angļu valodā. Tādēļ turpmāk lasāma rīcības plāna oriģinālā latviešu valodas versija. Šis apņemšanās pilns teksts atrodams Latvijas rīcības plānā 2017.–2019. gadam šeit: <https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/atvertas-parvaldibas-plans2017.pdf>.

Veicināt datu un pētījumu izmantošanu pierādījumos balstītai lēmumu pieņemšanai un plašākā sabiedrībā:

- attīstīt tīmekļvietni–datubāzi “Pētījumu un publikāciju datubāze”, tajā skaitā veicinot valsts un pašvaldību institūciju pētījumu nosūtīšanu PKC ievietošanai tajā un popularizējot tās izmantošanu valsts pārvaldē un sabiedrībā;
- veicināt izpratni par pierādījumos balstītu lēmumu pieņemšanu valsts un pašvaldību institūcijās un sabiedrībā un tam lietderīgiem datu, informācijas un pētījumu avotiem un to izmantošanu;
- atbalstīt izglītojošus seminārus un apmācības valsts un pašvaldību institūcijās un pētniekiem, lai vairotu izpratni par atvērto datu principiem, pētījumu un to datu atvēršanas pieejas lietderīgumu un izmantošanas iespējas;
- Latvijas Universitātei sadarbībā ar PKC izvērtēt pētījumu datu uzglabāšanas jautājumu kontekstā ar zinātnes datu repozitorija izveidi;
- izveidot oficiālās statistikas portālu, kur viegli pieejamā veidā tiks nodrošināti lēmumu pieņemšanai un plašākai sabiedrībai noderīgi oficiālās statistikas dati.

Starpposma mērķi

12.1. Veicināt valsts un pašvaldību institūciju pētījumu pieejamību “Pētījumu un publikāciju datubāzē”, tajā skaitā to nosūtīšanu PKC

12.2. Izveidot jaunu oficiālās statistikas portālu

Sākuma datums: 1.07.2017.

Beigu datums: 30.07.2019.

Pārskats par apņemšanos	Pārbaudāmība		Formulējuma atbilstība APP vērtībām (rakstveidā)				Potenciālā ietekme				Izpilde				Vai tādējādi sekmēta atvērta pārvaldība?				
	Nav pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pietiekoši specifiska, lai to varētu pārbaudīt	Pieeja informācijai	Pilsoniskā līdzdalība	Atbildība sabiedrības priekšā	Tehnoloģija un inovācijas pārredzamībai un atbildībai pret sabiedrību	Nav	Maza	Vidēja	Transformējoša	Nav sākta	Ierobežota	Ievērojama	Pabeigta	Pasliktinājās	Nemainījās	Uz robežas	Ievērojami	Izcili
12. Kopumā		✓	✓			✓		✓			Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				Vērtējums tiek veikts rīcības plāna cikla beigās.				

Konteksts un mērķi

Uz pierādījumiem balstītas politikas izstrādi ir bijusi pilsoniskās sabiedrības prioritāte, kopš Latvija pievienojās APP. IT uzņēmumu profesionālās apvienības arī ir iestājušās par lielāku datu atvērtību, lai

veicinātu ekonomisko izaugsmi un piedāvātu risinājumus datu izmantošanai politikas izpētē un analizē.¹

Valdības organizēto pētījumu dati ir bijuši publiski pieejami ministru kabineta mājaslapā kopš 2003. gada.² Šajā datubāzē iekļauta informācija par valdības institūciju esošajiem un plānotajiem pētījumiem, un lietotāji tajā var meklēt pieejamos pētījumus pēc nosaukuma, gada, institūcijas, kas pasūtījusi pētījumu, un pēc sektora. Tomēr ne visas valdības institūcijas un pašvaldības public savus pētījumus datubāzē, kaut arī ir prasība to darīt. Turklāt netiek prasīts publicēt neapstrādātus datus, kurus pētniecības iestādes savākušas konkrētā pētījumu procesā, tādus, kā statistika atvērto datu formātā, lai savukārt citi pētnieki varētu tos izmantot savos pētījumos. Tādēļ NVO ir pieprasījušas optimizēt datubāzi un uzlabot tās saturu.

Vēl viens svarīgs resurss uz pierādījumiem balstītas politikas izstrādē ir oficiālā valdības statistika. Latvijas valdība ir nolēmusi standartizēt Centrālās statistikas pārvaldes datus, izveidojot jaunu statistikas portālu.³ Centrālā statistikas pārvalde ir iniciatore atvērto datu publicēšanā Latvijā un atvērto datu sabiedrības informēšanā par jaunām pieejamām datu kopām.⁴ Tā arī sazinās ar atvērto datu entuziastiem un pētniekiem, lai noskaidrotu viņu vajadzības pēc datiem. Savukārt to cilvēku loks, kuriem ir iemaņas darbā ar datiem, aug un šajā jomā veidojas neformāli entuziastu tīkli.

Šīs apņemšanās mērķis ir uzlabot datu pieejamību politikas izstrādē un palielināt valdības institūciju, žurnālistu un sabiedriskās politikas organizāciju kapacitāti datu izmantošanas iemaņās. Konkrēti rīcības plānā akcentēti divi starpposma uzdevumi – palielināt Ministru kabineta mājaslapā datubāzē izvietoto pētījumu pieejamību un izveidot jaunu portālu Centrālajai statistikas pārvaldei. Šī apņemšanās ir būtiska APP informācijas pieejamības vērtībai, jo tā veicinās lielāka datu un pētījumu apjoma nonākšanu politikas veidotāju un sabiedrības rīcībā. Abi starpposma uzdevumi paredz arī jaunu IT risinājumu izstrādi, tādējādi attiecinot šo apņemšanos arī uz tehnoloģiju un inovācijām.

12.1. starpposma uzdevums ir vērsts uz valdības pasūtīto pētījumu pieejamības palielināšanu un paredz sadarbību starp Latvijas universitāti un Pārresoru koordinācijas centru labākās prakses noteikšanai datu uzglabāšanā un zinātnisko datu repozitārija izveidē. Apņemšanās nosaka, ka pētījumu datubāze tiks restrukturēta tā, lai daži dati būtu pieejami atvērta formātā, un tiks izstrādāta attiecīga funkcionalitāte. Tomēr tā nedod priekšstatu par to, kāds būs no jauna pieejamās informācijas apjoms un vai tiks ieviestas jaunas funkcionalitātes (apraksts attiecas uz politikas līmeni, tas neatspoguļo, vai un kad tiek plānotas investīcijas portāla pārveidošanai). 12.2. starpposma uzdevums ir izveidot jaunu oficiālās statistikas portālu. Tomēr šā jaunā portāla apraksts ir nekaidrs un neparāda, kādas jaunas īpašības tam būs, salīdzinot ar esošo mājaslapu. Nav arī teikts, vai un kādi rezultāti tiks sasniegti jau esošā rīcības plāna periodā. Apraksts nesniedz informāciju par to, kādi dati tiks piedāvāti atvērto datu formātā. Tādēļ atvērtās pārvaldības apņemšanās potenciāls tiek vērtēts kā mazs, jo plānotie pasākumi aprakstīti neskaidri.

Kaut gan apņemšanās paredz, ka tiks sniegta informācija un apmācība pētījumu un datu izmantošanā, nav aprakstīts, kādi pasākumi tiks organizēti katrai mērķa grupai.

Turpmākie soļi

Sakarā ar apņemšanās nekonkrētību, NNM pētniece neiesaka to pārnest uz nākošo rīcības plānu.

¹ LR Ministru kabineta mājaslapa https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/ddn_prezentacija_150217.pdf (pēdējo reizi skatīts 29.11.2018).

² LR Ministru kabineta mājaslapa <http://petijumi.mk.gov.lv/> (pēdējo reizi skatīts 29.11.2018).

³ Latvijas Tiesību aktu portāls <https://likumi.lv/ta/id/285407-par-informacijas-sabiedribas-attistibas-pamatnostadnu-ieviesanu-publiiskas-parvaldes-informacijas-sistemu-joma-merkarhitekturas> (pēdējo reizi skatīts 29.11.2018).

⁴ NNM pētnieces novērojumi tikšanos laikā ar NVO iepriekšējo rīcības plānu īstenošanas ietvaros un daudzpusējās tikšanās laikā, kura veltīta pašreizējā rīcības plāna izstrādei.

5. Vispārējās rekomendācijas

Šīs nodaļas mērķis ir sniegt informāciju nākošā rīcības plāna izstrādei un vadīt pašreizējā rīcības plāna īstenošanu. Tā sadalīta divās apakšnodaļās: 1) NNM svarīgākās rekomendācijas APP procesa uzlabošanai un rīcības plāni valstī vai organizācijā; 2) Valdības atsaucības vērtējums uz iepriekšējām NNM svarīgākajām rekomendācijām.

5.1. NNM rekomendācijas

Lai uzlabotu Latvijas rezultātus APP, NNM pētniece iesaka izmantot tās stiprās puses, kuras Latvija demonstrējusi, pildot iepriekšējos rīcības plānus.

Rīcības plāna koprades process

- Latvija veiksmīgi vadījusi rīcības plāna iekļaujošo procesu resursu trūkuma apstākļos. Tomēr koprades process iegūtu vairāk, ja visas iespējamās ieinteresētās puses (436 NVO – Memoranda padomes dalībnieces) ne vien būtu saņēmušas paziņojumus uz pirmo ideju formulēšanas pasākumu APP potenciālo apņemšanos izstrādei, bet tiktu iesaistītas arī vēlākajos posmos. Visas ieinteresētās puses varētu informēt par to, ka rīcības plāna projekts ir publicēts komentēšanai. Vēl viens svarīgs uzlabojums būtu konsultēšanās rezultātu publicēšana APP dokumentu repositārijā Ministru kabineta mājaslapā. Būtu īpaši ieteicams izveidot pastāvīgu apakškomisiju vai darba grupu Memoranda padomē, kuras darbs būtu tieši veltīts valdības problēmu risināšanai un APP jautājumiem.
- Memoranda padome varētu aktīvi sekot plāna izstrādei un īstenošana, informējot atbildīgās institūcijas un partnerus par apņemšanos saturu un īstenošanu. NVO varētu pēc savas iniciatīvas sekot jaunai informācijai APP dokumentācijas repositārijā, lai būtu vairāk iespēju sniegt savu pienesumu un sadarboties ar valdības institūcijām savu ideju īstenošanā. Valdībai ieteicams veikt pasākumus Memoranda padomes kapacitātes celšanai APP uzraudzībai.
- NNM pētnieces veiktais ieinteresēto pušu pārskats liecina, ka tikai dažas organizācijas Latvijā aktīvi iesaistījušās APP procesā un maz ir to, kuras šis process interesē. Pašlaik APP Latvijā ir mazpazīstams. Pozitīvs solis ir iecere dot Memoranda padomei pilnvaras pāraudzīt procesa realizāciju. Informatīvi un/vai izglītojoši pasākumi, kā arī atsauce uz APP, kad apņemšanās īstenota, vai paziņojumi presei par galvenajiem rīcības plāna veidošanas pasākumiem, arī pašnovērtējuma pārskatu publicēšana varētu pievērst lielāku uzmanību APP un iesaistīt dažādas ieinteresētās puses ideju un projektu formulēšanā turpmākajiem rīcības plāniem.

Apņemšanos formulējums

- Turpmākās apņemšanās vajadzētu daudz tiešāk attiecināt uz APP vērtībām un precīzāk aprakstīt. Lielākā daļa apņemšanos ir labi formulētas sagaidāmo rezultātu līmenī, tomēr ir maz informācijas par konkrētām modalitātēm, piemēram, pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana apņemšanos īstenošanā, plānoto kapacitātes celšanas pasākumu mērķa grupas, kvantitatīvi rādītāji par informatīvajos pasākumos iesaistīto cilvēku skaitu un plānotās IT projektu iespējas un funkcionalitātes. Bez šādas detalizētas informācijas ir grūti precīzi novērtēt piedāvāto pasākumu potenciālo ietekmi.

Tematisko prioritāšu jomas

- Viena no visvairāk apspriestajām jomām Latvijā attiecas uz biznesa un finanšu sektora noslēpumainību. Latvija ir nesen pieņēmusi noteikumus par patiesajiem labuma

guvējiem un pašlaik ievieš jaunu interneta platformu Uzņēmumu reģistram, lai turpinātu veicināt atklātumu šajā jomā. Tomēr joprojām jāturpina meklēt iespējas piekļūt informācijai un to pārlūkot, nemeklējot katru atsevišķu vienību un nemaksājot dārgu cenu par šo pakalpojumu. Neseno korupcijas skandālu dēļ Latvijas banku sektorā nākošajos rīcības plānos būtu jāiekļauj stingrākas apņemšanās par informācijas atvēršanu attiecībā uz uzņēmumu patiesajiem labuma guvējiem un noslēpumainības samazināšanu banku sektorā. APP ir atbilstoša starptautiska struktūra šādas politikas veicināšanai.

- leinteresētās puses uzstāj, ka jānostiprina lobēšanas aktivitāšu atklātums. Kaut gan iepriekšējos APP rīcības plānos bija vairāki mēģinājumi pieņemt attiecīgus likumus, Latvijai joprojām nav likumu par lobēšanu. Līdz šim Saeima nav bijusi ieinteresēta pieņemt šādus likumus, tādēļ APP izaicinājums Latvijā ir iesaistīt Saeimu kā ieinteresēto pusi šajā apņemšanās. No otras puses, pastāv iespējas veicināt atvērtību. Valsts iestādēs un Saeimā tiek glabāti dati par personām, kas ienāk to ēkās un apmeklē konkrētus departamentus, komisijas vai politikus. Šos datus varētu atvērt un izmantot tendenču analīzei. Tāpat arī informāciju par politiķu un ierēdņu karjeras ceļiem no privātā biznesa politikā un otrādi varētu padarīt izsekojamāku.
- Kaut gan Latvija ir pieņēmusi likumu par trauksmes cēlēju aizsardzību, kas stājās spēkā 2019. gada maijā, joprojām jānoiet zināms ceļš, lai cilvēki justos droši, rīkojoties situācijās, kad jāsašķiras ar interešu konfliktiem, korupciju un citām darbībām, kas nav savienojamas ar iestāžu un uzņēmumu integritāti. Tādēļ NNM pētniece iesaka turpināt attīstīt efektīvākus mehānismus un kanālus, pa kuriem iedzīvotāji varētu ziņot par pārkāpumiem. Līdzīgi iepriekš minētajai rekomendācijai par lobēšanas regulējumu, valdībai būtu jāapsver iespēja iesaistīt Saeimu visās nākotnes apņemšanās par trauksmes cēlēju aizsardzību, jo jebkādiem grozījumiem Trauksmes celšanas likumā būs nepieciešams Saeimas atbalsts.
- Vēl viena ieinteresēto pušu prioritāte ir atklāta un efektīva līdzdalība politikas izstrādē. Iepriekšējos APP plānos šī joma arī tikusi izgaismota un dažas apņemšanās, piemēram, likumprojektu portāla izveidošana, iespējams, joprojām būs darba kārtībā, līdz tas būs gatavs lietošanai. Pēc tam būs nepieciešams informēt un izglītēt cilvēkus, lai viņi pierastu pie jaunās sistēmas. Tādējādi turpmākie rīcības plāni varētu uzmanības centrā likt sabiedrisko konsultāciju sistēmu uzlabošanu (piemēram, likumprojektu izstrādes portāli un e-konsultācijas) un veicināt atvērtās pārvaldības principus un praksi vietējā līmenī.

5.1. tabula: Piecas galvenās rekomendācijas

1	Nodrošināt lielāku Memoranda padomes iesaisti nākošā rīcības plāna izstrādē un publicēt konsultācijās iegūto atgriezenisko saiti.
2	Turpināt uzlabot lobēšanas atklātumu, iesaistot Saeimu.
3	Turpināt stiprināt trauksmes cēlēju aizsardzību, uzlabojot ziņošanas kanālus un mehānismus.
4	Iekļaut ambiciozākas apņemšanās attiecībā uz finanšu sektora atklātumu, piemēram, informāciju par patiesajiem labuma guvējiem, un publisku pieeju Uzņēmumu reģistra informācijai.
5	Turpināt uzlabot sabiedrisko konsultāciju sistēmas un veicināt atvērto pārvaldību vietējā mērogā.

5.2. Reakcija uz iepriekšējām NNM galvenajām rekomendācijām

5.2. tabula: Iepriekšējās NNM galvenās rekomendācijas

Rekomendācija		Vai bija reakcija?	Vai iekļauta pašreizējā rīcības plānā?
1	Padarīt Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes par pastāvīgu forumu APP problēmu definēšanai un pārraudzībai.	×	Jā
2	Iekļaut nākošajā rīcības plānā apņemšanās, kas ir labi definētas, ambiciozas un realizējamas divu gadu periodā.	×	Nē
3	Ģenerēt idejas par atvērto datu izmantošanu labākas politikas izstrādei un prioritizēt pieprasītu datu kopu, tādu kā budžeta dati, publiskošanu.	×	Jā
4	Noskaidrot kanālus labākai ieinteresēto pušu iesaistīšanai politikas izstrādes agrīnās fāzēs un aktīvi kontaktēties ar neorganizētām riska grupām sabiedrībā.	×	Jā
5	Paplašināt APP rīcības plānu tematisko loku, lai iekļautu tādas prioritārus jautājumus kā plašsaziņas līdzekļu politika un korporatīvais atklātums.	×	Jā

Valdība ziņo par rekomendāciju īstenošanu pašvērtējuma pārskatos, tomēr Latvijas valdība nebija iesniegusi pašvērtējuma pārskatu līdz šā ziņojuma pabeigšanai 2018. gada decembrī. No piecām rekomendācijām viena ir ieviesta pilnībā, bet trīs – ieviestas daļēji.

Pirmā rekomendācija (padarīt Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes par pastāvīgu forumu APP problēmu definēšanai un pārraudzībai) tika izpildīta, jo tagad padome iesaista savus locekļus gan rīcības plāna izstrādē, gan tā izpildes pārraudzībā.

Otrā rekomendācija (iekļaut nākošajā rīcības plānā apņemšanās, kas būtu labi definētas, ambiciozas un realizējamas divu gadu periodā) izpildīta daļēji. Dažas apņemšanās un starpposma mērķi joprojām aptver ilgtermiņa investīciju politikas periodus, kuriem nav paredzami rezultāti APP periodā.

Trešā rekomendācija – formulēt idejas par atvērto datu izmantošanu labākas politikas izstrādei un izvirzīt par prioritāti pieprasītu datu kopu (piemēram, budžeta datu) publiskošanu – arī tika īstenota daļēji. Valdība tiecās pēc ambiciozākiem ilgtermiņa rezultātiem, – datu publicēšanas atvērto datu formātā pēc noklusējuma. Rīcības plānā arī pieminēts, ka notiks sanāksmes, kur tiks plānots, kuras prioritārās datu kopas tiks atvērtas, taču netika noteikti nekādi konkrēti starpposma mērķi.

Ceturtā rekomendācija – noskaidrot kanālus labākai ieinteresēto pušu iesaistīšanai politikas izstrādes agrīnās fāzēs un aktīvi kontaktēties ar neorganizētām riska grupām sabiedrībā –

tika realizēta daļēji. Kaut gan Valsts kanceleja izteica vajadzību iesaistīt sabiedrību politikas veidošanas agrīnajās fāzēs un iekļaut šo ideju I. apņemšanās tekstā, tomēr šāds formulējums apņemšanās tekstā nav atrodams.

Visbeidzot, piektā rekomendācija – paplašināt APP rīcības plānu tematisko loku, lai iekļautu tādus prioritārus jautājumus kā plašsaziņas līdzekļu politika un korporatīvais atklātums – arī tika realizēta daļēji. Rīcības plāns ietver korporatīvo atbildīgumu sabiedrības priekšā, taču nepiemin plašsaziņas līdzekļu problēmas. Tās nebija iekļautas starp prioritātēm, kuras tika noteiktas daudzpusējā konsultatīvā sanāksmē un līdz ar to netika minētas arī plānā.

6. Metodoloģija un avoti

Katras APP dalībvalsts vai dalīborganizācijas NNM ziņojumus raksta pētnieki. Visi NNM ziņojumi tiek pakļauti kvalitātes kontroles procesam, lai nodrošinātu visaugstāko pētniecības standartu un pārbaudes procedūru pielietojumu.

APP rīcības plāna izpildes analīzē ietilpst intervijas, dokumentu izpēte, novērošana un nevalstisko ieinteresēto pušu atgriezeniskā saite. NNM ziņojums balstās uz pierādījumiem, kas pieejami Latvijas APP repozitārijā,¹ tīmekļa vietnē un valdības pašvērtējuma pārskatos,² kā arī jebkādos citos procesa un rezultātu vērtējumos, kas saņemti no pilsoniskās sabiedrības, privātā sektora vai starptautisko organizāciju pārstāvjiem. Pārskata cikla sākumā NNM speciālisti dalās pētījumu plānos ar valdību, piedāvājot septiņu dienu periodā sniegt komentārus vai atsauksmes par piedāvāto izpētes metodi.

Katrs NNM pētnieks intervē ieinteresēto pušu pārstāvjus, lai iegūtu precīzu notikumu atainojumu. Ņemot vērā budžeta un kalendāros ierobežojumus, NNM nevar konsultēties ar visām ieinteresētajām pusēm vai apmeklēt pasākumu īstenošanas vietas. Dažās situācijās jāievēro intervējamo personu anonimitāte, un NNM apsver tiesības izņemt no dokumentiem šo dalībnieku personas identificējošo informāciju. Ņemot vērā šīs metodes ierobežojumus, NNM uzsver nepieciešamību sniegt komentārus katra ziņojuma pārskata periodā pirms tā publicēšanas.

Katrs ziņojums tiek pakļauts kvalitātes kontroles procesam, kurā to iekšēji izskata NNM darbinieki un NNM starptautiskā ekspertu grupa. Katrs ziņojums tiek izskatīts arī ārēji, kad valdības un pilsoniskā sabiedrība tiek aicinātas sniegt komentārus par NNM ziņojuma projektu.

Šis pārbaudes process, ieskaitot saņemto komentāru iestrādi, detalizētāk aprakstīts Procedūru rokasgrāmatas 3. daļā.³

6.1. Intervijas un ieinteresēto pušu ieguldījums

NNM pētniece veica to 30 nevalstisko organizāciju pārstāvju aptauju, kuri piedalījās daudzpusējā konsultatīvajā diskusijā 2017. gada martā. Aptaujā tika uzdoti jautājumi par viņu līdzdalību izstrādes procesā un idejām par to, kā veicināt šo procesu. Aptaujā tika iekļauti arī jautājumi par esošajām problēmām, kas būtu jāiekļauj nākošajā rīcības plānā. NNM pētniece vadīja arī daļēji strukturētu interviju ar Latvijas TI nodaļas “Delna” vadītāju Lienī Gāteri 2019. gada 15. janvārī.

NNM pētniece novērotājas statusā piedalījās divos plānošanas pasākumos, kuri notika 2016. gada 20. decembrī un 2017. gada 17. martā. Pirmajā pasākumā tika apspriesti APP Parīzes samita rezultāti, NVO un valsts iestāžu pārstāvjiem apmainoties ar viedokļiem par to, kā sākt kārtējā rīcības plāna izstrādi. Otrais pasākums bija daudzpusējs ideju formulēšanas pasākums iekļaušanai rīcības plānā.

NNM pētniece Latvijas valdības oficiālajā *YouTube* kanālā sekoja visām diskusijām Memoranda padomē par visām problēmām saistībā ar rīcības plāna īstenošanu. Memoranda padome debatēja par APP kontroles iekļaušanu tās darba plānā, par NVO finansēšanu un jaunām atklātuma prasībām attiecībā uz patiesajiem labuma guvējiem. NNM pētniece sekoja arī tam, kā norisinājās gadskārtējais Valsts kancelejas rīkotais forums par sabiedrības līdzdalību.

Visbeidzot, NNM pētniece saņēma rakstiskus ieteikumus par rīcības plānu no Valsts kancelejas konsultantes un APP kontaktpersonas Latvijā Ineses Kuškes.

6.2. Par Neatkarīgo novērtēšanas mehānismu

Neatkarīgais novērtēšanas mehānisms (NNM) ir galvenais līdzeklis, ar kura palīdzību visas ieinteresētās puses var sekot APP virzībai dalībvalstīs un dalīborganizācijās. Starptautisko ekspertu grupa (SEG) pārrauga katra ziņojuma kvalitātes kontroli. SEG sastāvā ietilpst eksperti, kas specializējas tādās jomās kā atklātums, līdzdalība un atbildīgums sabiedrības priekšā, kā arī sociālās zinātnes pētniecības metodes.

Pašlaik Starptautiskajā ekspertu grupā darbojas šādi locekļi:

- Sezars Kruss-Rubio (César Cruz-Rubio)
- Mērija Frankoli (Mary Francoli)
- Brendans Hallorans (Brendan Halloran)
- Džefs Lovits (Jeff Lovitt)
- Fredine Makkormaka-Heila (Fredline M'Cormack-Hale)
- Šauverss Mavova (Showers Mawowa)
- Huanita Olaja (Juanita Olaya)
- Kventins Rīds (Quentin Reed)
- Rijs Snells (Rick Snell)
- Žans-Patriks Vilenēvs (Jean-Patrick Villeneuve)

Neliela darbinieku grupa, kuras darbavieta atrodas Vašingtonā, Kolumbijas apgabalā, seko ziņojumiem visā NNM procesa gaitā, cieši sadarbojoties ar pētniekiem. Jautājumus un komentārus par šo ziņojumu var sūtīt personālam uz irm@opengovpartnership.org.

¹ LR Ministru kabineta mājaslapa <https://www.mk.gov.lv/lv/content/atverta-parvaldiba> (pēdējo reizi skatīts 14.11.2018).

² Šī ziņojuma izstrādes laikā Latvijas pašnovērtējuma ziņojums vēl nebija pieejams.

³ *IRM Procedures Manual*, V.3 <https://www.opengovpartnership.org/documents/irm-procedures-manual> (pēdējo reizi skatīts 28.02.2019).

Pielikums. Pārskats par Latvijas rezultātiem visā rīcības plāna izstrādes gaitā

Krāsu atšifrējums:

Zaļa = atbilst standartam

Dzeltena = atrodas attīstības procesā (pasākumi veikti, lai atbilstu standartam, bet standarts nav sasniegts)

Sarkana = darbība nav konstatēta

Daudzpusējais konsultatīvais forums	
1a. Forums izveidots: Pastāv forums, kas pārrauga APP procesu	Zaļa
1b. Regularitāte: forums sanāk vismaz reizi ceturksnī, tiekoties personiski vai attālināti.	Zaļa
1c. Sadarbības mandāta izstrāde: foruma dalībnieki kopā izstrādā tā remit, dalībnieku un pārvaldības struktūru.	Zaļa
1d. Mandāta publicēšana: informācija par foruma dalībniekiem un pārvaldības struktūru ir pieejama APP mājaslapā.	Zaļa
2a. Daudzpusējs forums: forumā iekļauti gan valdības, gan nevalstisko organizāciju pārstāvji	Zaļa
2b. Paritāte: forumā vienādā skaitā piedalās gan vaalsdības, gan nevalstisko organizāciju pārstāvji.	Zaļa
2c. Pārredzama atlase: nevalstisko organizāciju pārstāvji tiek atlasīti taisnīgā un pārredzamā procesā	Zaļa
2d. Augsta līmeņa pārstāvība no valdības: forumā piedalās augsta līmeņa pārstāvji no valdības ar lēmēju tiesībām.	Zaļa
3d. Atvērtība: forums pieņem priekšlikumus un atsauksmes par rīcības plāna procesu no visiem sabiedrības pārstāvjiem vai citiem interesentiem ārpus foruma	Zaļa
3e. Attālinātā piedalīšanās: pastāv iespējas attālināti piedalīties vismaz dažās sanāsmēs un pasākumos.	Zaļa
3f. Protokoli: APP forums aktīvi ziņo un informē par saviem lēmumiem, pasākumiem un rezultātiem plašākas valdības aprindas un interesentus no pilsoniskās sabiedrības.	Dzeltena

Krāsu atšifrējums:

Zaļa = atbilst standartam

Dzeltena = atrodas attīstības procesā (pasākumi veikti, lai atbilstu standartam, bet standarts nav sasniegts)

Sarkana = darbība nav konstatēta

Rīcības plāna izstrāde	
4a. Procesa pārredzamība: Ir pieejama nacionālā APP tīmekļa vietne (vai APP mājaslapa valdības tīmekļa vietnē), kur aktīvi tiek publicēta informācija par visiem nacionālā APP procesa aspektiem.	Zaļa

4b. Dokumentācijas iepriekšēja sagatavošana: forums iesniedz informāciju par APP interesentiem savlaicīgi, lai garantētu, ka viņi ir informēti un gatavi piedalīties visās procesa fāzēs.	Zaļa
4c. Izpratnes paaugstināšana: forums vada informatīvos un skaidrojošos pasākumus, lai informētu attiecīgos interesentus par APP procesu.	Dzeltena
4d. Komunikācijas kanāli: valdība veicina tiešu komunikāciju ar interesentiem, lai dotu atbildes uz jautājumiem par rīcības plāna procesu, it īpaši intensīvas APP aktivitāšu laikā.	Dzeltena
4e. Pārdomātas atbildes: daudzpusējais konsultatīvais forums publicē savu lēmumu skaidrojumu un reaģē un galveno kategoriju komentāriem no sabiedrības puses.	Dzeltena
5a. Repoitārijs: valdība apkopo un publicē dokumentu repoitāriju nacinālajā APP tīmekļa vietnē /mājaslapā, kas nodrošina vēsturisku dokumentāciju un visu to dokumentu pieejamību, kas attiecas uz nacionālo APP procesu, ieskaitot (bet ne tikai) konsultāciju dokumentus, Nacionālos rīcības plānus, valdības pašvērtējumus, NNM ziņojumus un papildu dokumentāciju par apņemšanos izpildi (piem., saites ar datubāzēm, sanāksmju protokolus, publikācijas)	Zaļa

Redaktora piezīme: Ja valsts “atbilst” sešiem treknrakstā iezīmētajiem standartiem, MMN novērtē valsts procesu kā “Zvaigžņoto procesu.”